

Bērnu tiesību konvencija

Izpl.: Vispārēja
2011. gada 18. aprīlis

Oriģināls: angļu valodā

Bērnu tiesību komiteja

Vispārējais komentārs Nr. 13 (2011) par bērnu tiesībām būt brīvam no visu veidu vardarbības

Saturs

	<i>Punkti</i>	<i>Lappuse</i>
I. Ievads	1-10	3
II. Mērķi	11	6
III. Vardarbība bērnu dzīvē	12-16	6
IV. Konvencijas 19. panta juridiskā analīze	17	8
A. 19. panta 1. punkts	17-44	8
B. 19. panta 2. punkts	45-58	17
V. Konvencijas 19. panta interpretācija plašākā Konvencijas kontekstā	59-67	22
VI. Valsts koordinējošais regulējums attiecībā uz vardarbību pret bērniem	68-72	24
VII. Resursi īstenošanai un starptautiskās sadarbības nepieciešamība	73-76	28

I. Ievads

1. 19. pantā ir noteikts:

“1. Dalībvalstis veic visus attiecīgos likumdošanas, administratīvos, sociālos un izglītošanas pasākumus, lai ikvienu bērnu aizsargātu pret fizisku vai psiholoģisku vardarbību, miesas bojājumiem vai nežēlīgu, nevērīgu vai nolaidīgu izturēšanos, sliktu izturēšanos vai ekspluatāciju, tostarp pret seksuālu vardarbību, kamēr viņš ir vecāku, aizbildņu vai jebkuras citas par bērnu atbildīgas personas aprūpē.

“2. Šādiem aizsardzības pasākumiem būtu attiecīgi jāparedz efektīvas procedūras sociālu programmu ieviešanai, lai nodrošinātu nepieciešamo atbalstu bērnam un personām, kas par viņu rūpējas, kā arī citus pasākumus, lai nepieļautu iepriekšminētos sliktas izturēšanās gadījumus un tos identificētu, par tiem paziņotu, nodotu izskatīšanai, veiktu izmeklēšanu, aprūpētu bērnu un kontrolētu turpmākās norises, kā arī vajadzības gadījumā vērstos tiesā.”

2. **Šā vispārējā komentāra pamatojums.** Bērnu tiesību komiteja (turpmāk – Komiteja) izdod šo vispārējo komentāru attiecībā uz Bērnu tiesību konvencijas (turpmāk – Konvencija) 19. pantu, jo satraukumu rada pret bērniem vērstas vardarbības apmērs un intensitāte. Ir masveidā jāstiprina un jāpaplašina vardarbības novēršanas pasākumi, lai faktiski izbeigtu šo praksi, kas apdraud bērnu attīstību un sabiedrības iespējas nevardarbīgā veidā risināt konfliktus.

3. **Pārskats.** Vispārējais komentārs ir izstrādāts, pamatojoties uz šādiem pamata pieņēmumiem un apsvērumiem:

a) “Vardarbība pret bērniem nav attaisnojama; visa veida vardarbība pret bērniem ir novēršama”;¹

b) lai īstenotu uz bērna tiesībām balstītu pieeju bērna aprūpei un aizsardzībai, ir jāmaina paradigma, lai bērnus primāri uztvertu nevis kā “cietušos”, bet gan lai tiktu ievērota un veicināta cieņa pret bērniem un viņu kā tiesību subjektu fiziskā un psiholoģiskā neaizskaramība;

c) cieņas jēdziens nozīmē, ka ikviens bērns tiek atzīts, cienīts un aizsargāts kā tiesību subjekts un kā unikāls un vērtīgs cilvēks ar savu individuālo personību, atšķirīgajām vajadzībām, interesēm un privāto dzīvi;

d) likuma varas princips ir pilnībā piemērojams bērniem tieši tāpat kā pieaugušajiem;

e) visos lēmumu pieņemšanas procesos ir sistemātiski jāievēro bērnu tiesības tikt uzklautam un viņu viedokļi pienācīgi ir jāņem vērā, kā arī bērnu aprūpes un aizsardzības stratēģijās un programmās galvenā uzmanība jāpievērš bērnu nodrošināšanai ar iespējām un līdzdalībai;

f) ir jāievēro bērnu tiesības, kas paredz, ka bērna intereses ir primārais apsvērums visās lietās, kas skar vai ietekmē viņus, jo īpaši, ja viņi ir cietuši no vardarbības, kā arī visos preventīvajos pasākumos;

g) sevišķi svarīga ir visu veidu vardarbības primāra novēršana, izmantojot sabiedrības veselības, izglītības un sociālos dienestus un citas pieejas;

h) Komiteja atzīst to, ka ģimenes, tostarp paplašinātās ģimenes, ir tās, kas primāri nodrošina bērnu aprūpi un aizsardzību un novērš vardarbību. Tomēr Komiteja atzīst arī to, ka

¹ Neatkarīgā eksperta ziņojums Apvienoto Nāciju Organizācijas pētījumam par vardarbību pret bērniem (A/61/299), 1. punkts.

vardarbība lielākoties notiek saistībā ar ģimeni un ka tāpēc ir nepieciešama iejaukšanās un atbalsts, ja bērni kļūst par grūtību un ciešanu upuriem, ko rada ģimene vai kas rodas ģimenē;

i) Komiteja arī zina par plaši izplatītu un intensīvu vardarbību pret bērniem valsts iestādēs un vardarbību, ko īsteno valsts iestāžu darbinieki, tostarp skolās, aprūpes centros, aprūpes namos, policijas uzraudzības un tieslietu iestādēs, kas var sasniegt spīdzināšanas apmērus un izraisīt bērna nāvi, kā arī par vardarbību pret bērniem, ko bieži izmanto bruņotas grupas un valsts militārie spēki.

4. **Vardarbības definīcija.** Šajā vispārējā komentārā ar terminu “vardarbība” saprot “fizisku vai psiholoģisku vardarbību, miesas bojājumus vai nežēlīgu, nevērīgu vai nolaidīgu izturēšanos, sliktu izturēšanos vai ekspluatāciju, tostarp seksuālu vardarbību”, kā uzskaitīts Konvencijas 19. panta 1. punktā. Termins “vardarbība” ir izraudzīts, lai atveidotu visas bērnam nodarīta kaitējuma formas, kā noteikts 19. panta 1. punktā, atbilstoši terminoloģijai, kas izmantota Apvienoto Nāciju Organizācijas 2006. gada pētījumā par vardarbību pret bērniem, lai arī citiem terminiem, ko izmanto, lai raksturotu dažādus kaitējuma veidus (miesas bojājumi, nežēlīga izturēšanās, nevērīga vai nolaidīga izturēšanās, slikta izturēšanās un ekspluatācija), ir līdzvērtīgs svars.² Sadzīvē ar terminu “vardarbība” bieži vien saprot tikai fizisko kaitējumu un/vai tīšu kaitējumu. Tomēr Komisija visstingrākajā veidā uzsver, ka, izvēloties terminu “vardarbība” šajā vispārējā komentārā, tas nekādā ziņā nav jāinterpretē kā veids, kā mazināt ietekmi, ko rada nefiziskas un/vai netīšas kaitējuma formas (cita starpā, piemēram, nolaidība un psiholoģiska slikta izturēšanās), un vajadzību tās risināt.

5. **Valstu saistības un ģimenes un citu dalībnieku pienākumi.** Atsauce uz “dalībvalstīm” attiecas uz dalībvalstu saistībām uzņemties pienākumus pret bērniem ne tikai valsts līmenī, bet arī provinces un pašvaldības līmenī. Šīs īpašās saistības ir pienācīga rūpība un pienākums novērst vardarbību vai cilvēktiesību pārkāpumus, pienākums aizsargāt bērnus, kas cietuši cilvēktiesību pārkāpumu dēļ un ir to liecinieki, pienākums izmeklēt un sodīt vainīgos un pienākums nodrošināt piekļuvi kaitējuma atlīdzināšanai par cilvēktiesību pārkāpumiem. Neatkarīgi no tā, vai vardarbība notiek, dalībvalstīm ir pozitīvs un aktīvs pienākums atbalstīt vecākus un citus aprūpētājus un palīdzēt viņiem nodrošināt bērna optimālai attīstībai nepieciešamos dzīves apstākļus valsts spēju un finansiālo iespēju robežās un ievērojot bērna spēju attīstību (18. un 27. punkts). Dalībvalstis turklāt nodrošina, ka visas personas, kas saistībā ar savu darbu ir atbildīgas par vardarbības novēršanu, aizsardzību pret vardarbību un reaģēšanu uz to un kas darbojas tieslietu sistēmās, risina bērnu vajadzības un ievēro viņu tiesības.

6. **Vispārējā komentāra Nr. 13 izstrāde.** Šis vispārējais komentārs ir izstrādāts, pamatojoties uz esošajām vadlīnijām, ko Komiteja sniegusi savā pārskatā par dalībvalstu ziņojumiem un attiecīgajos noslēguma apsvērumos, ieteikumiem, kas izstrādāti vispārējo diskusiju divās dienās par vardarbību pret bērniem, kuras notika 2000. un 2001. gadā, Vispārējo komentāru Nr. 8 (2006) par bērna tiesībām būt pasargātam no miesas sodiem un citiem cietsirdīgiem vai pazemojošiem soda veidiem, kā arī pamatojoties uz atsaucēm citos vispārējos komentāros par vardarbības tēmu. Šis vispārējais komentārs vērš uzmanību uz ieteikumiem, kas sniegti neatkarīgā eksperta 2006. gada ziņojumā Apvienoto Nāciju Organizācijas pētījumam par vardarbību pret bērniem (A/61/299), un dalībvalstis tiek aicinātas nekavējoties īstenot šos ieteikumus. Tajā ir pievērsta uzmanība sīkiem norādījumiem, kas sniegti Pamatnostādnēs par bērnu alternatīvo aprūpi.³ Tajā ir ņemta vērā

² Konvencijas tulkojumi citās valodās var arī neietvert precīzu termina “vardarbība” ekvivalentu angļu valodā.

³ Ģenerālās asamblejas Rezolūcija 64/142, pielikums.

Apvienoto Nāciju Organizācijas aģentūru, valdību, nevalstisko organizāciju (NVO), kopienas organizāciju, attīstības aģentūru un pašu bērnu zināšanas un pieredze, cenšoties īstenot 19. pantu praksē.⁴

7. **19. panta konteksts.** Komiteja atzīst, ka:

a) Konvencijas 19. pants ir viens no daudzajiem Konvencijas noteikumiem, kas tieši attiecas uz vardarbību. Komiteja arī atzīst 19. panta tiešu saistību ar Fakultatīvo protokolu par bērnu tirdzniecību, bērnu prostitūciju un bērnu pornogrāfiju un ar Fakultatīvo protokolu par bērnu iesaistīšanu bruņotā konfliktā. Tomēr Komiteja uzskata, ka 19. pants ir noteikums, kas veido pamatu diskusijām un stratēģijām par to, kā plašāk risināt un novērst visus vardarbības veidus saistībā ar Konvenciju;

b) 19. pants ir stingri saistīts ne tikai ar tiem Konvencijas noteikumiem, kas tieši attiecas uz vardarbību, bet ar plašāku Konvencijā iekļauto noteikumu klāstu. Papildus pantiem, kuros ietvertas tiesības, kas ir identificētas kā Konvencijas principi (sk. šā vispārējā komentāra V sadaļu), 19. pants ir jāīsteno 5., 9., 18. un 27. panta kontekstā;

c) bērnu tiesības, kas paredz cilvēka cieņas ievērošanu pret bērniem, viņu fizisko un psiholoģisko neaizskaramību, kā arī vienlīdzīgu aizsardzību saskaņā ar likumu, ir atzītas arī citos starptautiskos un reģionālos cilvēktiesību dokumentos;

d) lai īstenotu 19. pantu, ir nepieciešama valsts, reģionālo un starptautisko cilvēktiesību struktūru, mehānismu un Apvienoto Nāciju Organizācijas aģentūru savstarpēja sadarbība;

e) sadarbība ir nepieciešama jo īpaši ar ģenerālsekretāra īpašo pārstāvi vardarbības pret bērniem jautājumos, kas ir pilnvarots veicināt Apvienoto Nāciju Organizācijas pētījumā par vardarbību pret bērniem sniegto ieteikumu īstenošanu ciešā sadarbībā ar dalībvalstīm un plašu partneru loku, tostarp ANO aģentūrām un organizācijām, pilsoniskās sabiedrības organizācijām un bērniem, lai nodrošinātu bērnu tiesības būt brīviem no visu veidu vardarbības.

8. **Izplatīšana.** Komiteja iesaka dalībvalstīm plaši izplatīt šo vispārējo komentāru valdībā, administratīvajās struktūrās, vecākiem, citiem aprūpētājiem, bērniem, profesionālajām organizācijām, kopienām un visai pilsoniskajai sabiedrībai. Ir jāizmanto visi izplatīšanas veidi, tostarp drukātie plašsaziņas līdzekļi, internets, bērnu savstarpējās saziņas līdzekļi. Tādējādi radīsies vajadzība tulkot šo dokumentu attiecīgajās valodās, tostarp zīmju valodā un Braila rakstā, kā arī pārveidot viegli lasāmā formātā bērniem ar invaliditāti. Ir jādara pieejamas kultūras kontekstam atbilstošas un bērniem draudzīgas versijas, jārīko darbsemināri un semināri, jānodrošina vecumam un invaliditātei atbilstošs atbalsts nolūkā pārrunāt šā komentāra ietekmi un kā to vislabāk īstenot, kā arī jāizmanto šis komentārs visu to profesionāļu apmācībā, kuri strādā bērnu interesēs vai ar bērniem.

9. **Ziņojumu sniegšanas prasības saskaņā ar Konvenciju.** Komiteja norāda dalībvalstīm uz ziņojumu sniegšanas prasībām, kas noteiktas ziņošanas vadlīnijās, kuras attiecas uz konkrēto līgumu (CRC/C/58/Rev.2 un Corr.1), Vispārējā komentārā Nr. 8 (53. punktā) un Komitejas noslēguma apsvērumos, kas pieņemti pēc dialoga ar dalībvalstu pārstāvjiem. Šajā vispārējā komentārā ir apkopots un norādīts, par kādiem pasākumiem dalībvalstīm būtu jāiekļauj informācija ziņojumos, kas jāiesniedz saskaņā ar Konvencijas 44. pantu. Komiteja iesaka dalībvalstīm sniegt informāciju arī par panākto virzību attiecībā uz

⁴ Sk. Vadlīnijas par tiesvedību lietās, kurās iesaistīti noziegumos cietuši bērni un bērni, kas bijuši nozieguma liecinieki [*Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime*] (Ekonomikas un sociālo lietu padomes Rezolūcija Nr. 2005/20, pielikums).

ANO pētījumā par vardarbību pret bērniem sniegto ieteikumu īstenošanu (A/61/299, 116. punkts). Ziņojumā būtu jāietver likumi un citi tiesību akti, kas pieņemti, lai aizliegtu vardarbību un lai attiecīgi iejauktos, ja vardarbība ir notikusi, kā arī pasākumi saistībā ar vardarbības novēršanu, informētības veicināšanas darbībām un pozitīvu, nevardarbīgu attiecību veicināšanu. Ziņojumos būtu arī jānorāda, kam ir noteikta atbildība par bērnu un ģimeni katrā iejaukšanās posmā (tostarp novēršanas posmā), kāda ir šī atbildība, kādos posmos un kādos apstākļos speciālisti drīkst iejaukties un kā dažādas nozares darbojas kopā.

10. **Papildu informācijas avoti.** Komiteja mudina Apvienoto Nāciju Organizācijas aģentūras, valsts iestādes cilvēktiesību aizsardzības jautājumos, NVO un citas kompetentās struktūras sniegt būtisku informāciju par visu veidu vardarbības juridisko statusu un izplatību un par panākto virzību attiecībā uz vardarbības izskaušanu.

II. Mērķi

11. Ar šo vispārējo komentāru tiecas:

a) sniegt dalībvalstīm norādes, kā tām saprast savas saistības, kas noteiktas Konvencijas 19. pantā, lai aizliegtu, novērstu un reaģētu uz visu veidu pret bērniem vērstu fizisko un psiholoģisko vardarbību, miesas bojājumiem vai nežēlīgu, nevērīgu vai nolaidīgu izturēšanos, sliktu izturēšanos vai bērnu ekspluatāciju, kā arī pret seksuālu vardarbību, kamēr viņi ir vecāku, aizbildņu vai jebkuras citas par bērnu atbildīgas personas, tostarp valsts iestāžu darbinieku, aprūpē;

b) izklāstīt dalībvalstīm veicamos likumdošanas, tiesvedības, administratīvos, sociālos un izglītības pasākumus;

c) izbeigt izolētas, sadrumstalotas un uz pretdarbību vērstas iniciatīvas saistībā ar bērna aprūpi un aizsardzību, kas ierobežotā veidā ietekmēja visu veidu vardarbības novēršanu un izskaušanu;

d) veicināt vienotu 19. panta īstenošanas pieeju, pamatojoties uz Konvencijas vispārējo skatījumu uz bērnu tiesību uz izdzīvošanu, cieņu, labklājību, veselību, attīstību, līdzdalību un nediskrimināciju nodrošināšanu – uz tiesībām, kuru īstenošanu apdraud vardarbība;

e) nodrošināt dalībvalstīm un citām ieinteresētām personām pamatu, ko izmantot, lai izstrādātu koordinējošo regulējumu vardarbības izskaušanai, izmantojot vispusīgus uz bērna tiesībām balstītus aprūpes un aizsardzības pasākumus;

f) uzsvērt, ka visām dalībvalstīm ir ātri jāvirzās, lai izpildītu savas 19. pantā noteiktās saistības.

III. Vardarbība bērnu dzīvē

12. **Izaicinājumi.** Komiteja ir guvusi apstiprinājumu un atzinīgi vērtē to, ka valdības un citi ir izstrādājuši daudzas iniciatīvas, lai novērstu vardarbību pret bērniem un reaģētu uz to. Neskatoties uz šiem centieniem, esošās iniciatīvas kopumā ir nepietiekamas. Vairumā valstu tiesiskais regulējums joprojām neparedz visu veidu vardarbības pret bērniem aizliegumu, un, ja tiesību akti ir pieņemti, to piemērošana bieži vien ir neatbilstīga. Plaši izplatītās sociālās un kultūras attieksmes un prakses ir pielaidīgas pret vardarbību. Veikto pasākumu ietekme ir ierobežota, jo trūkst zināšanu, datu un izpratnes par vardarbību pret bērniem un tās pamatcēloņiem, centieni reaģēt balstās uz simptomiem un sekām, nevis uz cēloņiem, un stratēģijas ir sadrumstalotas, nevis integrētas. Problēmas risināšanai piešķirtie līdzekļi ir neatbilstīgi.

13. **Cilvēktiesību ievērošanas nodrošināšanas nosacījumi.** Saskaņā ar Konvenciju dalībvalstu pienākums ir risināt un izskaust vardarbības pret bērniem plašo izplatību un sastopamību. Lai veicinātu visas Konvencijā noteiktās bērna tiesības, ir svarīgi nodrošināt un veicināt bērnu pamattiesības, kas paredz ievērot cilvēka cieņu un fizisko un psiholoģisko neaizskaramību, ko panāk, novēršot visu veidu vardarbību. Visi citi šeit sniegtie apsvērumi vēl vairāk pastiprina, nevis aizstāj šos cilvēktiesību ievērošanas nodrošināšanas nosacījumus. Stratēģijās un sistēmās, kas paredzētas vardarbības novēršanai un reaģēšanai uz to, tāpēc ir jāpieņem bērna tiesību, nevis labklājības pieeja. (Vairāk informācijas skatīt 53. punktā.)

14. **Sociālā attīstība un bērnu ieguldījums.** Cienpilna, atbalstoša bērnu audzināšanas vide bez vardarbības nodrošina bērnu individuālās personības veidošanos un stiprina sociālu, atbildīgu pilsoņu attīstību, kas sniedz aktīvu ieguldījumu vietējā kopienā un plašākā sabiedrībā. Pētījumi liecina, ka bērni, kas nav pieredzējuši vardarbību un ir attīstījušies veselīgā veidā, visticamāk, nerīkosies vardarbīgi gan bērnībā, gan būdami pieauguši. Novēršot vardarbību vienā paaudzē, mazināsies tās varbūtība nākamajā. Konvencijas 19. panta īstenošana tādējādi ir galvenā visu sabiedrībā valdošo vardarbības veidu mazināšanas un novēršanas stratēģija “sociālā progresā un labāku dzīves apstākļu” un “brīvības, taisnīguma un vispārēja miera” veicināšanai “sabiedrībā”, kurā bērniem ir tāda pati vieta un vērtība kā pieaugušajiem (Konvencijas preambula).

15. **Izdzīvošana un attīstība – vardarbības pret bērniem postošā ietekme.** Vardarbība ļoti negatīvi ietekmē bērnu izdzīvošanu un viņu “fizisko, intelektuālo, garīgo, tikumisko un sociālo attīstību” (27. panta 1. punkts), kā minēts turpmāk.

a) Tiek plaši atzīts, ka vardarbība un slikta izturēšanās pret bērniem rada īstermiņa un ilgtermiņa sekas veselībai. Šeit ietilpst nāvējoši miesas bojājumi, nāvi neizraisoši miesas bojājumi (kas, iespējams, rada invaliditāti), fiziskas veselības problēmas (tostarp augšanas problēmas, vēlāk plaušu, sirds un aknu slimības un seksuāli transmisīvas infekcijas), kognitīvo spēju pasliktināšanās (tostarp vājš sniegums skolā un darbā), psiholoģiskas un emocionālas sekas (piemēram, atraidījuma un pamestības sajūta, vāja pieķeršanās, trauma, bailes, nemiers, nedrošība un sagrauts pašnovērtējums), garīgas veselības problēmas (piemēram, nemiers un depresīvi traucējumi, halucinācijas, atmiņas traucējumi un pašnāvības mēģinājumi) un veselību apdraudoša uzvedība (piemēram, vielu pārmērīga lietošana un agra dzimumdzīves sākšana).

b) Attīstības un uzvedības sekas (piemēram, skolas neapmeklēšana un agresīva, antisociāla, destruktīva uzvedība attiecībā uz sevi un attiecībās ar citiem) var izraisīt cita starpā attiecību pasliktināšanos, izslēgšanu no skolas un nonākšanu konfliktā ar likumu. Ir pierādīts, ka pret bērnu vērsta vardarbība palielina turpmākas viktimizācijas risku un vardarbīgas pieredzes uzkrāšanos, tostarp vēlāk vardarbību starp intīmo attiecību partneriem.⁵

c) Valstu valdonīgā jeb “nulles tolerances” politika, reaģējot uz vardarbību pret bērnu, ļoti destruktīvi ietekmē bērnus, jo īpaši pusaudžus, jo ir uz sodīšanu vērsta pieeja, kas viktimizē bērnus, uz vardarbību reaģējot ar vēl lielāku vardarbību. Šādu politiku bieži vien veido sabiedrības bažas par pilsoņu drošību un tas, ka šiem jautājumiem lielu uzmanību piešķir plašsaziņas līdzekļi. Veidojot valsts politiku sabiedrības drošības jomā, ir rūpīgi jāizvērtē pamatcēloņi, kāpēc bērni veic likumpārkāpumus, lai sniegtu veidu, kā izrauties no apburtā loka, kurā vardarbība tiek atdarīta ar vardarbību.

⁵ Sk. Paulo Sérgio Pinheiro, ANO ģenerālsēkretāra neatkarīgs eksperts pētījumā par vardarbību pret bērniem, *World Report on Violence against Children* (Ženēva, 2006), 63.–66. lpp.

16. **Vardarbības pret bērniem cena.** Cilvēka, sociālās un ekonomiskās izmaksas par bērnu tiesību uz aizsardzību neievērošanu ir milzīgas un nepieņemamas. Tiešās izmaksas var iekļaut medicīniskās aprūpes, juridisko un sociālo pakalpojumu un alternatīvās aprūpes izmaksas. Netiešās izmaksas var būt saistītas ar iespējamiem ilgstošiem miesas bojājumiem vai invaliditāti, psiholoģiskām izmaksām vai cita veida ietekmi uz cietušā dzīves kvalitāti, izglītības pārtraukšanu vai neturpināšanu un produktivitātes zudumiem bērna turpmākajā dzīvē. Tās var būt arī izmaksas, kas saistītas ar krimināltiesību sistēmu no vardarbības cietušo bērnu izdarīto noziegumu rezultātā. Augstas sociālās izmaksas rada demogrāfiskā līdzsvara trūkums, ko rada biežā diskriminējošā grūtniecības pārtraukšana, ja gaidāma meita, kas var radīt paaugstinātas vardarbības sekas pret meitenēm, tostarp nolaupīšanu, agrīnas un piespiedu laulības, cilvēku tirdzniecību seksuāliem mērķiem un seksuālu vardarbību.

IV. Konvencijas 19. panta juridiskā analīze

A. 19. panta 1. punkts

1. “[..] visu veidu [..]”

17. **Bez izņēmumiem.** Komiteja ir konsekventi uzskatījusi, ka nav pieņemama nekāda veida vardarbība pret bērniem, neatkarīgi no tā, cik tā ir viegla. Nav pieļaujama nekāda “fiziska vai psiholoģiska vardarbība” pret bērniem nekādas legalizētas vardarbības līmenī. Biežums, kaitējuma smaguma pakāpe un iepriekšējs nodoms veikt kaitējumu nav vardarbības noteikšanas priekšnosacījumi. Dalībvalstis var atsaukties uz šiem faktoriem, izstrādājot ieviešanas stratēģijas, lai nodrošinātu samērīgu reakciju bērna interesēs, taču vardarbības definīcija nekādā veidā nedrīkst graut bērna absolūtās tiesības uz cilvēka cieņu un fizisko un psiholoģisko neaizskaramību, pasakot, ka daži vardarbības veidi ir legāli un/vai sociāli pieņemami.

18. **Vajadzība izstrādāt definīciju, pamatojoties uz bērna tiesībām.** Dalībvalstīm ir jāizstrādā bērna labklājības, veselības un attīstības valsts standarti, jo šo apstākļu nodrošināšana ir bērna aprūpes un aizsardzības galīgais mērķis. Lai izskaustu visu veidu vardarbību jebkurā vidē, ir jāizstrādā skaidras operatīvas juridiskas definīcijas attiecībā uz dažādiem 19. pantā uzskaitītajiem vardarbības veidiem. Izstrādājot šīs definīcijas, ir jāņem vērā šajā vispārējā komentārā sniegtās norādes, tām ir jābūt pietiekami skaidrām, lai būtu izmantojamas, un tām ir jābūt piemērojamām dažādās sabiedrībās un kultūrās. Būtu atbalstāmi centieni standartizēt definīcijas starptautiskā mērogā (lai veicinātu datu vākšanu un pieredzes pārrobežu apmaiņu).

19. **Vardarbības veidi – pārskats.** Uz visiem bērniem jebkurā vidē un pārvietojoties no vienas vietas uz citu attiecas šāds neizsmelošs vardarbības veidu uzskaitījums. Bērni var piedzīvot vardarbību no pieaugušo puses, un vardarbība var notikt arī bērnu vidū. Turklāt dažkārt bērni nodara kaitējumu paši sev. Komiteja atzīst, ka bieži vien līdzās pastāv dažādas vardarbības formas un ka tās var aptvert dažādas kategorijas, kas šeit lietotas ērtības labad. Visu veidu vardarbībai ir pakļauti gan meitenes, gan zēni, tomēr bieži vien vardarbībai ir dzimuma elements. Piemēram, meitenes ir vairāk pakļautas seksuālai vardarbībai mājās nekā zēni, savukārt zēni var biežāk nonākt sadursmē ar krimināltiesību sistēmu un piedzīvot vardarbību tajā. (Sk. arī 72. punkta b) apakšpunktu par dzimumu aspektu vardarbībā.)

20. **Nevērīga izturēšanās vai nolaidība.** Nevērīga izturēšanās nozīmē, ka netiek izpildītas bērnu fiziskās un psiholoģiskās vajadzības, viņi netiek pasargāti no briesmām vai viņiem netiek sniegti medicīniskie, dzimšanas reģistrācijas vai citi pakalpojumi, ja personām, kas

atbild par bērnu aprūpi, ir līdzekļi, zināšanas un piekļuve šo pakalpojumu saņemšanai. Šeit ietilpst:

a) fiziska nevērīga izturēšanās – bērns netiek pasargāts no kaitējuma⁶, tostarp bērns netiek uzraudzīts vai viņam netiek nodrošinātas pamatvajadzības, tostarp ēdiens, pajumte, apģērbs un pamata medicīniskā aprūpe;

b) psiholoģiska vai emocionāla nevērīga izturēšanās – tostarp bērnam netiek sniegts nekāds emocionālais atbalsts un mīlestība, hroniski netiek pievērsta uzmanība, aprūpētāji “psiholoģiski nav pieejami”, jo nepievērš uzmanību mazu bērnu mājieniem un signāliem, bērns ir pakļauts vardarbībai starp intīmo attiecību partneriem, narkotiku un alkohola pārmērīgai lietošanai;

c) nevērīga izturēšanās pret bērna fizisko vai garīgo veselību – netiek sniegta medicīniskā pamataprūpe;

d) nevērīga attieksme pret izglītību – netiek izpildītas tiesību aktos noteiktās prasības, kas paredz, ka aprūpētājiem ir jānodrošina savu bērnu izglītošana, sūtot viņus skolā vai kā citādi; un

e) pamešana – prakse, kas raisa lielas bažas un kas var dažos sabiedrības slāņos nesamērīgi ietekmēt cita starpā ārvalstīs bērnus un bērnus ar invaliditāti.⁷

21. **Psiholoģiskā vardarbība.** Konvencijā minētā “psiholoģiskā vardarbība” bieži vien tiek raksturota kā psiholoģiska slikta izturēšanās, psiholoģisks pāridarījums, verbāls pāridarījums un emocionāls pāridarījums vai nevērīga izturēšanās un var izpausties šādi:

a) visu veidu pastāvīga kaitīga mijiedarbība ar bērnu, piemēram, bērniem tiek teikts, ka viņi ir nevērtīgi, nemīlēti, negribēti, apdraudēti vai ka viņu vienīgā vērtība ir apmierināt citu vajadzības;

b) baidīšana, terorizēšana un draudēšana; izmantošana un uzpirkšana; nicināšana un noraidīšana; izolēšana, ignorēšana un favorītisms;

c) emocionāla neatsaucība; nevērīga attieksme pret garīgo veselību, medicīniskām un izglītības vajadzībām;

d) aizvainošana, apsūkāšana, pazemošana, noniecināšana, izsmiešana, bērna jūtu aizskaršana;

e) pakļaušana vardarbībai ģimenē;

f) ievietošana izolatorā, izolēšana vai ievietošana necilvēcīgos vai pazemojošos ieslodzījuma apstākļos; un

g) psiholoģiska tiranizēšana un fiziska un psiholoģiska pazemošana⁸ no pieaugušo un citu bērnu puses, tostarp, izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT), piemēram, mobilos telefonus un internetu (tiek dēvēts par “kibertiranizēšanu”).

22. **Fiziska vardarbība.** Šeit ietilpst nāvējoša un nāvi neizraisoša fiziska vardarbība. Komiteja uzskata, ka fiziska vardarbība ir:

a) visu veidu miesas sodi un citas spīdzināšanas formas, cietsirdīga, necilvēcīga vai pazemojoša izturēšanās vai sods; un

⁶ Dalībvalstu pienākums ir atbalstīt aprūpētājus, lai novērstu nelaiemes gadījumus (19. pants un 24. panta 2. punkta e) apakšpunkts).

⁷ Daudzās valstīs bērni tiek pamesti, jo vecāki un aprūpētāji dzīvo nabadzībā un viņiem nav līdzekļu atbalsta sniegšanai bērniem. Saskaņā ar definīciju nevērīga izturēšanās ir nerūpēšanās par bērnu, kad vecākiem ir līdzekļi bērnu vajadzību apmierināšanai. Komiteja ir bieži mudinājusi dalībvalstis, lai tās “sniedz vecākiem un aizbildņiem pienācīgu palīdzību ar bērnu audzināšanu saistīto pienākumu izpildē” (Konvencijas 18. panta 2. punkts).

⁸ “Fiziska un psiholoģiska pazemošana” ir rituāli un citas darbības, kas paredz aizskaršanu, vardarbību vai pazemošanu un kas tiek izmantotas personas uzņemšanai grupā.

b) fiziska tiranizēšana un fiziska un psiholoģiska pazemošana no pieaugušo un citu bērnu puses.

23. Bērni ar invaliditāti var būt pakļauti īpašām fiziskās vardarbības formām, piemēram:

- a) piespiedu sterilizācijai, jo īpaši meitenes;
- b) vardarbībai, kas tiek maskēta kā ārstēšana (piemēram, elektrokonvulsīvajai terapijai (EKT) un elektrošokam, ko izmanto kā “aversīvo terapiju” bērnu uzvedības kontrolēšanai); un
- c) apzinātai invaliditātes izraisīšanai bērnam, lai viņu izmantotu ubagošanai ielās vai citviet.

24. **Miesas sods.** Vispārējā komentārā Nr. 8 (11. punktā) Komiteja ir definējusi “miesas” vai “fizisku” sodu kā sodu, kurā izmantots fizisks spēks, kas tiek apzināti lietots, lai radītu kaut vai nelielas sāpes vai diskomfortu. Visbiežāk tas izpaužas kā bērnu sišana (“pliķēšana”, “pļaukāšana”, “pēršana”) ar roku vai izmantojot kādu rīksti, nūju, siksnu, kurpi, koka karoti utt. Taču tā var būt arī, piemēram, spersana, bērna kratīšana vai grūšana, skrāpēšana, kniebšana, košana, raušana aiz matiem vai ausīm, sišana ar pletni, piespiešana stāvēt neērtā stāvoklī, apdedzināšana, applaucēšana vai piespiešana kaut ko norīt. Komiteja uzskata, ka visi miesas sodi ir pazemojoši. Citas specifiskas miesas sodu formas ir uzskaitītas neatkarīgā eksperta ziņojumā, kas sagatavots ANO pētījuma par vardarbību pret bērniem ietvaros (A/61/299, 56., 60. un 62. punkts).

25. **Seksuālā vardarbība un izmantošana.** Seksuālā vardarbība un izmantošana izpaužas šādi:

- a) bērni tiek pamudināti vai piespiesti veikt kādu nelikumīgu vai psiholoģiski kaitējošu seksuālu darbību;⁹
- b) bērnu izmantošana komerciālā seksuālā izmantošanā; un
- c) bērnu izmantošana seksuālās vardarbības pret bērniem audio ierakstos un attēlos;
- d) bērnu prostitūcija, seksuālā verdzība, seksuāla izmantošana ceļojumos un tūrismā, cilvēku tirdzniecība (valsts iekšienē un starpvalstu), bērnu tirdzniecība seksuālos nolūkos un piespiedu laulības. Daudzi bērni ir pieredzējuši seksuālu viktimizāciju arī bez fiziska spēka lietošanas vai fiziskas ierobežošanas, bet kas tomēr ir psiholoģiski uzmācīga, ekspluatējoša un traumatiska.

26. **Spīdzināšana un necilvēcīga vai pazemojoša izturēšanās vai sods.** Šeit ietilpst visu veidu vardarbība pret bērniem, lai panāktu atzišanos, lai ārpus tiesas sodītu bērnus par nelikumīgu vai nevēlamu uzvedību vai lai piespiestu bērnus veikt darbības pret savu gribu, ko parasti veic policija un tiesībsargāšanas iestāžu darbinieki, aprūpes un citu iestāžu personāls un personas, kurām ir vara pār bērniem, tostarp nevalstiski bruņoti dalībnieki. Cietušie bieži vien ir atstumti, mazāk aizsargāti un diskriminācijai pakļauti bērni un bērni, kurus neaizsargā pieaugušie, kas ir atbildīgi par bērna tiesību un interešu aizstāvību. Tostarp bērni, kas nonākuši konfliktā ar likumu, ielu bērni, mazākumtautību un pamatiedzīvotāju bērni, kā arī bērni bez pavadona. Šādu darbību brutalitāte bieži vien atstāj fizisku un psiholoģisku kaitējumu un sociālo spriedzi uz visu mūžu.

⁹ Seksuāla vardarbība ir jebkura seksuāla darbība, ko ierosina pieaugušais veikt bērnam, pret kuru bērns tiek aizsargāts ar krimināllikumu. Seksuālas darbības tiek uzskatītas par ļaunprātīgu rīcību arī tad, ja pret bērnu tās veic cits bērns, ja bērns likumpārkāpējs ir būtiski vecāks par cietušo bērnu vai ja lieto spēku, draudus vai citus piespiešanas līdzekļus. Bērnu savstarpējās seksuālās darbības netiek uzskatītas par seksuālo vardarbību, ja bērni ir sasnieguši dalībvalstī noteikto vecumu, ar kuru var stāties labprātīgās seksuālās attiecībās.

27. **Bērnu savstarpēja vardarbība.** Šeit ietilpst fiziska, psiholoģiska un seksuāla vardarbība, bieži vien ar tiranizēšanu, ko bērni īsteno viens pret otru un bieži vien arī bērnu grupās, kas ne tikai nodara kaitējumu bērna fiziskai un psiholoģiskai neaizskaramībai un labklājībai īstermiņā, bet bieži vien smagi ietekmē bērna attīstību, izglītību un sociālo integrāciju arī vidējā termiņā un ilgtermiņā. Vardarbība, ko īsteno jauniešu bandas, smagi atsaucas arī uz bērniem vai nu kā cietušajiem, vai kā to dalībniekiem. Lai arī bērni ir lietā iesaistītie, izšķiroša nozīme ir par šiem bērniem atbildīgajiem pieaugušajiem, kuriem vienmēr jācenšas atbilstīgi reaģēt un novērst šādu vardarbību, nodrošinot, ka pasākumi vēl vairāk nesaasina vardarbību, īstenojot sodīšanas pieeju un lietojot vardarbību pret vardarbību.

28. **Kaitējuma nodarīšana sev.** Šeit ietilpst ēšanas traucējumi, vielu lietošana un pārmērīga lietošana, sev nodarīti miesas bojājumi, domas par pašnāvību, pašnāvības mēģinājumi un pašnāvības izdarīšana. Komiteju jo īpaši satrauc pusaudžu pašnāvības.

29. **Kaitīga prakse.** Šeit ietilpst tostarp, bet ne tikai, šādi vardarbības veidi:

- a) miesas sodi un citi cietsirdīgi vai pazemojoši soda veidi;
- b) sieviešu dzimumorgānu kropļošana;
- c) amputācija, siešana, rētu veidošana, apdegumu radīšana un zīmju iedezzināšana;
- d) vardarbīgi un pazemojoši iniciācijas rituāli, meiteņu piespiedu barošana, nobarošana, jaunavības pārbaude (meiteņu dzimumorgānu apskate);
- e) piespiedu laulības un agrīnas laulības;
- f) “godā” noziegumi, “atmaksas” veida vardarbība (kad personu grupas strīdu risina, sodot iesaistīto pušu bērnus), nāve un vardarbība, kas saistīta ar mantojumu;
- g) “burvestību” apsūdzības un saistīta kaitīga prakse, piemēram, “ekorcisms”;
- h) ūkas izgriešana un zobu raušana.

30. **Vardarbība plašsaziņas līdzekļos.** Plašsaziņas līdzekļi, jo īpaši tabloīdi un dzeltenā prese, cenšas atspoguļot šokējošus notikumus un tādējādi radīt izkropļotu un stereotipisku priekšstatu par bērniem, jo īpaši mazāk aizsargātiem bērniem un pusaudžiem, kuri bieži vien tiek attēloti kā vardarbīgi un noziedzīgi vien tāpēc, ka uzvedas vai ģērbjas atšķirīgi. Šādi veidoti stereotipi bruģē ceļu tam, lai valsts politika tiktu veidota, pamatojoties uz soda pieeju, kurā var būt iekļauta vardarbība kā reakcija uz iespējamu vai faktisku pārkāpumu, ko veikuši bērni vai jaunieši.

31. **Vardarbība, izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas.**¹⁰ Bērnu aizsardzības riski saistībā ar IKT ietver šādas jomas, kas pārklājas:

- a) bērnu seksuāla izmantošana, lai radītu audio un videoattēlus, īstenojot vardarbību pret bērnu, kas tiek veicināta ar interneta un citu IKT starpniecību;
- b) tādu fotoattēlu vai pseidofotoattēlu (“metamorfēšana”) un videoattēlu ar bērniem uzņemšanas, izgatavošanas, atļaušanas uzņem, izplatīšanas, radīšanas, iegādāšanās vai reklamēšanas process, kas ir nepieklājīgi vai kuros tiek izsmieti atsevišķi bērni vai bērnu kategorijas;
- c) bērni kā IKT lietotāji:

¹⁰ Informācijas tehnoloģijām, piemēram, internetam un mobiliem tālruniem, ir liels potenciāls kā pozitīviem rīkiem, kas palīdz nodrošināt bērnu drošību un ziņot par iespējamu vai faktisku vardarbību vai sliktu izturēšanos. Ar informācijas tehnoloģiju regulējuma un uzraudzības starpniecību ir jāizveido aizsardzību nodrošinoša vide, kas tostarp dod bērniem iespēju droši lietot šīs tehnoloģijas.

-
- i) bērni kā informācijas saņēmēji var būt pakļauti agresīvai, vardarbīgai, naidīgai, izkropļotai, rasistiskai, pornogrāfiskai¹¹, nelaiņai un/vai maldinošai faktiskai vai iespējamai kaitīgai reklāmai, mēstulēm, sponsorēšanai, personiskai informācijai un saturam.
 - ii) tā kā bērni sazinās ar citiem ar IKT starpniecību, viņi var tikt terorizēti, pazemoti vai izsekoti (bērnu “pievilināšana”) un/vai viņus var piespiest, ar viltu izmānīt vai pārliecināt tikties ar svešiniekiem bezsaistē, lai “sagatavotu” iesaistīšanai seksuālās darbībās un/vai iegūtu personas datus;
 - iii) bērnus kā dalībniekus var iesaistīt citu bērnu tiranizēšanā vai pazemošanā, spēlēs, kas negatīvi ietekmē viņu psiholoģisko attīstību, neatbilstīga seksuāla materiāla radīšanā un augšupielādē, maldinošas informācijas vai padomu sniegšanā un/vai nelegālā lejupielādē, uzlaušanā, azartspēlēs, finanšu blēdībās un/vai terorismā.¹²

32. **Bērnu tiesību institucionālie un sistēmas pārkāpumi.** Par bērnu aizsardzību pret visu veidu vardarbību atbildīgās visu līmeņu valsts iestādes var tiešā vai netiešā veidā nodarīt kaitējumu, ja faktiski neīsteno Konvencijā noteiktās saistības. Bezdarbība var izpausties kā tiesību aktu un citu noteikumu nepieņemšana vai nepārskatīšana, likumu un tiesību aktu neatbilstīga īstenošana un nepietiekami nodrošināti materiālie, tehniskie un cilvēkresursi un spējas identificēt, novērst un reaģēt uz vardarbību pret bērniem. Bezdarbība izpaužas arī tad, ja pasākumiem un programmām netiek nodrošināti pietiekami līdzekļi, lai novērtētu, pārraudzītu un izvērtētu vardarbības pret bērniem izbeigšanai veicamo darbību virzību vai nepilnības. Tāpat, īstenojot noteiktas darbības, speciālisti var pārkāpt bērnu tiesības būt brīviem no vardarbības, piemēram, ja viņi pilda savus pienākumus, neievērojot bērna intereses, viedokļus un attīstības mērķus.

2. “kamēr ir [...] aprūpē”

33. **Termina “aprūpētājs” definīcija.** Komiteja, ievērojot bērna spēju attīstību un bērna pakāpenisko autonomiju, vienlaikus uzskata, ka visi cilvēki, kas nav sasnieguši 18 gadu vecumu, tomēr ir vai viņiem būtu jābūt kāda “aprūpē”. Attiecībā uz bērniem ir tikai trīs apstākļi: bērns ir atbrīvojies no vecāku atbildības¹³, ir primāro aprūpētāju vai aizstājēju aprūpē vai faktiski ir valsts aprūpē. Konvencijas 19. panta 1. punktā minētā termina “aprūpētājs” definīcijā, proti, “vecāki, aizbildņi vai jebkura cita persona, kuras aprūpē ir bērns”, ir ietverti visi tie, kam ir skaidrs, atzīts juridisks, profesionālās ētikas un/vai kultūrā noteikts pienākums attiecībā uz bērna drošību, veselību, attīstību un labklājību; primāri tie ir vecāki, audžuvecāki, adoptētāji, aprūpētāji *kafalah* saskaņā ar islama likumu, aizbildņi, paplašinātās ģimenes un kopienas locekļi; izglītības iestāžu, skolu un pirmsskolas vecuma iestāžu personāls; vecāku algoti bērna aprūpētāji; izklaides un sporta treneri, tostarp jauniešu grupas uzraugi; darba

¹¹ Pakļaušana pornogrāfijai var izraisīt bērnu savstarpējās seksuālās vardarbības pieaugumu, jo pornogrāfijai pakļautie bērni to, ko ir redzējuši praksē, “izmēģina” uz jaunākiem bērniem vai tiem, kas ir viegli sasniedzami vai kurus viņi kontrolē.

¹² Pielāgots no tabulas, ko izstrādājis projekts *EUKids Online*, citēts publikācijā *AUPs in Context: Establishing Safe and Responsible Online Behaviours* (Becta, 2009), 6. lpp. Sk. arī Riodežaneiro deklarāciju un aicinājumu novērst un pārtraukt bērnu un pusaudžu seksuālo izmantošanu [*Rio de Janeiro Declaration and Call for Action to Prevent and Stop Sexual Exploitation of Children and Adolescent*]. Pieejama <http://iicongressomundial.net/congresso/arquivos/Rio%20Declaration%20and%20Call%20for%20Action%20-%20FINAL%20Version.pdf>.

¹³ Saskaņā ar Komitejas iepriekšējo ieteikumu dalībvalstīm palielināt laulībā stāšanās vecumu līdz 18 gadiem gan meitenēm, gan zēniem (Vispārējais komentārs Nr. 4 (2003) par pusaudžu veselību un attīstību Bērnu tiesību konvencijas kontekstā, 20. punkts) un ņemot vērā to, ka pusaudži ir īpaši jutīgi pret sliktu izturēšanos, Komiteja uzskata, ka 19. pants attiecas arī uz bērniem, kas nav sasnieguši 18 gadu vecumu, bet kas ir sasnieguši pilngadību vai atbrīvojušies no vecāku atbildības agrīnas laulības un/vai piespiedu laulības rezultātā.

devēji vai uzraugi darbavietā; un (valsts un nevalstisko) iestāžu personāls, kas ir aprūpētāju statusā, piemēram, atbildīgie pieaugušie veselības aprūpes, nepilngadīgo tiesvedības sistēmas un īslaicīgas pieskatīšanas un aprūpes iestādēs. Nepavadītu bērnu gadījumā faktiskais aprūpētājs ir valsts.

34. **Aprūpes vides definīcija.** Aprūpes vide ir vietas, kur bērni pavada laiku sava “pastāvīgā” primārā aprūpētāja (piemēram, vecāku vai aizbildņa) vai aizstājēja jeb “pagaidu” aprūpētāja (piemēram, skolotāja vai jauniešu grupas vadītāja) uzraudzībā kādu laikposmu, kas var būt īss, garš, regulāri atkārtoties vai tikai vienreizējs. Bērni bieži vien regulāri un elastīgi pārvietosies no vienas aprūpes vides uz citu, taču par viņu drošību šīs pārejas laikā atbild primārais aprūpētājs vai nu tieši, vai saskaņojot un sadarbojoties ar aizstājēju aprūpētāju (piemēram, došanās uz skolu un no skolas, došanās pēc ūdens, degvielas, pārtikas vai dzīvnieku barības). Tiek uzskatīts, ka bērni ir primārā aprūpētāja vai aizstājēja “aprūpē” arī tad, ja viņi netiek fiziski uzraudzīti aprūpes vidē, piemēram, kad spēlējas ārpus redzesloka vai izmanto internetu bez uzraudzības. Parasti aprūpes vide ir ģimenes māja, skola un citas izglītības iestādes, agrīnās bērnības aprūpes vide, pēcskolas aprūpes centri, izklaides, sporta, kultūras un atpūtas objekti, reliģiskas iestādes un lūgšanu vietas. Medicīnas, rehabilitācijas un aprūpes iestādēs, darba vietā un tieslietu sistēmā bērnu aizgādību nodrošina speciālisti vai valsts iestāžu darbinieki, kuriem ir jāievēro bērna intereses un jānodrošina viņa tiesības uz aizsardzību, labklājību un attīstību. Trešā vide, kurā arī ir jānodrošina bērnu aizsardzība, labklājība un attīstība, ir apkaime, kopienas un nometnes vai apdzīvotas vietas bēgļiem un personām, kas pārvietotas konflikta un/vai dabas katastrofu dēļ.¹⁴

35. **Bērni, kuriem nav acīmredzamu primāro aprūpētāju vai aizstājēju.** Konvencijas 19. pants attiecas arī uz bērniem, kuriem nav primārā aprūpētāja vai aizstājēja, vai citas personas, kurai uzticēts nodrošināt bērna aizsardzību un labklājību, piemēram, bērniem, kas vada mājsaimniecības, ielu bērniem, bērniem, kuru vecāki migrē, vai nepavadītiem bērniem, kas atrodas ārpus savas izcelsmes valsts.¹⁵ Dalībvalsts pienākums ir uzņemties atbildību kā faktiskajam aprūpētājam vai kā personai, kas atbild par bērna aprūpi, pat ja šie bērni neatrodas fiziskā aprūpes vidē, piemēram, audžuģimenes mājā, grupu mājā vai NVO telpās. Dalībvalsts pienākums ir “nodrošināt ikvienam bērnam tādu aizsardzību un gādību, kāda nepieciešama viņa labklājībai” (3. panta 2. punkts) un “nodrošināt alternatīvu aprūpi” “bērnām, kurām īslaicīgi vai pastāvīgi nav savas ģimenes” (20. pants). Ir dažādi veidi, kā nodrošināt šo bērnu tiesības, vēlams, ģimenes apstākļiem līdzīgas aprūpes sistēmā, kas ir rūpīgi jāpārbauda attiecībā uz risku, ka šie bērni varētu tikt pakļauti vardarbībai.

36. **Vardarbības veicēji.** Vardarbību pret bērniem var īstenot primārie aprūpētāji vai aizstājēji un/vai citas personas, pret kurām bērna aprūpētājs nodrošina aizsardzību (piemēram, kaimiņi, vienaudži un svešinieki). Turklāt pastāv risks, ka bērns var tikt pakļauts vardarbībai daudzās vidēs, kurās speciālisti un valsts iestāžu darbinieki ir bieži ļaunprātīgi izmantojuši savu varu pār bērniem, piemēram, skolās, aprūpes namos, policijas iecirkņos vai tieslietu iestādēs. Visi šie apstākļi ietilpst 19. panta darbības jomā, kas neaprobežojas ar vardarbību, ko īsteno vienīgi aprūpētāji personiskā kontekstā.

3. “veic [..]”

¹⁴ Apvienoto Nāciju Organizācijas pētījumā par vardarbību pret bērniem ir raksturotas vides, kurās notiek vardarbība pret bērniem; sk. arī sīkākus norādījumus, kas sniegti Pamatnostādnēs par bērnu alternatīvo aprūpi.

¹⁵ Kā noteikts Komitejas Vispārējā komentāra Nr. 6 (2005) 7. punktā.

37. Formulējums “veic” nozīmē, ka dalībvalstis nevar rīkoties pēc saviem ieskatiem. Tāpēc dalībvalstīm ir obligāts pienākums veikt “visus atbilstošus pasākumus” nolūkā pilnībā īstenot šīs visu bērnu tiesības.

4. “visus attiecīgos likumdošanas, administratīvos, sociālos un izglītošanas pasākumus”

38. **Īstenošanas un uzraudzības vispārīgie pasākumi.** Komiteja vērš dalībvalstu uzmanību uz Vispārējo komentāru Nr. 5 (2003) par Bērnu tiesību konvencijas vispārējiem īstenošanas pasākumiem.¹⁶ Komiteja sniedz atsauci dalībvalstīm arī uz Vispārējo komentāru Nr. 2 (2002) par neatkarīgu valsts cilvēktiesību iestāžu nozīmi bērnu tiesību veicināšanā un aizsardzībā. Šie īstenošanas un uzraudzības pasākumi ir būtiski 19. panta īstenošanai.

39. **“Visus attiecīgos [..] pasākumus”.** Formulējums “attiecīgie” attiecas uz plašu pasākumu kopumu visos valdības sektoros, kas ir jāizmanto un kam ir jābūt efektīviem, lai novērstu visu veidu vardarbību un reaģētu uz to. “Attiecīgie” nevar interpretēt kā formulējumu, kas pieļauj dažas vardarbības formas. Ir nepieciešama integrēta, saskaņota, starpdisciplināra un koordinēta sistēma, kurā iekļauts viss 19. panta 1. punktā norādīto pasākumu kopums visos 2. punktā uzskaitītajos ieviešanas pasākumos. Atsevišķas programmas un darbības, kas nav integrētas ilgtspējīgā un saskaņotā valdības politikā un infrastruktūrā, sniegs ierobežotu ietekmi. Bērna līdzdalībai ir būtiska nozīme šeit izklāstīto pasākumu izstrādē, uzraudzībā un novērtēšanā.

40. Likumdošanas pasākumi attiecas gan uz tiesību aktiem, tostarp budžetu, gan uz īstenošanas un piemērošanas pasākumiem. Tie ir valsts, novadu un pašvaldību likumi un attiecīgie tiesību akti, kuros definēts regulējums, sistēmas un mehānismi un attiecīgo iestāžu un kompetento darbinieku loma un pienākumi.

41. Ja tas vēl nav izdarīts, dalībvalstīm ir jāveic šādi pasākumi:

a) jāratificē divi Konvencijas fakultatīvie protokoli un citi starptautiskie un reģionālie cilvēktiesību dokumenti, kas nodrošina bērnu aizsardzību, tostarp Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām un tās Fakultatīvais protokols un Konvencija pret spīdzināšanu un citu nežēlīgu, necilvēcīgu vai pazemojošu rīcību vai sodīšanu;

b) jāpārskata un jāatsauc deklarācijas un atrunas, kas ir pretrunā Konvencijas priekšmetam un mērķim vai kas ir kā citādi pretrunā starptautiskajām tiesībām;

c) jāstiprina sadarbība ar līguma organizācijām un citi cilvēktiesību mehānismi;

d) jāpārskata un jāgroza valsts tiesību akti saskaņā ar 19. pantu un tā īstenošanu Konvencijas vienotā satvarā, izstrādājot visaptverošu bērnu tiesību politiku un nodrošinot, ka visās vidēs tiek pilnībā izskausti visi vardarbības veidi pret bērniem un noteiktas attiecīgas sankcijas pret vardarbības veicējiem;¹⁷

e) jānodrošina pienācīgi budžeta piešķirumi, lai īstenotu tiesību aktus un citus pasākumus, kas pieņemti vardarbības pret bērniem izskaušanai;

f) jānodrošina cietušo bērnu un liecinieku aizsardzība un kaitējuma atlīdzināšanas un nodarītās pārestības izlīdzināšanas efektīva pieejamība;

g) jānodrošina, ka attiecīgie tiesību akti nodrošina pienācīgu bērnu aizsardzību saistībā ar plašsaziņas līdzekļiem un IKT;

¹⁶ Sk. jo īpaši 9. punktu (nepieciešamo pasākumu diapazons), 13. un 15. punktu (attiecībā uz atsaukšanu un atrunu attiecināmību) un 66. un 67. punktu (Konvencijas izplatīšana).

¹⁷ Saistībā ar “sankcijām” termins “vardarbības veicēji” neietver bērnus, kas nodara kaitējumu paši sev. Bērniem, kas nodara kaitējumu citiem bērniem, sniedz palīdzību, izmantojot izglītojošas un terapeitiskas metodes.

h) jāizstrādā un jāīsteno sociālās programmas optimālai pozitīvai bērnu audzināšanas veicināšanai, ar integrētu dienestu starpniecību sniedzot nepieciešamo atbalstu bērnam un bērna aprūpētājiem;

i) tiesību akti un tiesas procesi ir jāpiemēro bērniem draudzīgā veidā, tostarp jānodrošina tiesiskās aizsardzības līdzekļu pieejamība bērniem, ja ir pārkāptas viņu tiesības;

j) jāizveido un jāatbalsta neatkarīga valsts iestāde bērnu tiesību jautājumos.

42. Administratīvajiem pasākumiem būtu jāatbilst valsts saistības izstrādāt politiskās nostādnes, programmas, uzraudzības un pārraudzības sistēmas, kas nepieciešamas bērna pasargāšanai no visu veidu vardarbības. Tie ir šādi:

(a) *Valsts vai vietējā līmenī:*

i) izveidot valdības kontaktpunktu, lai koordinētu bērnu aizsardzības stratēģijas un dienestus;

ii) noteikt starpinstitucionālo koordinācijas komiteju ieinteresēto personu lomu, pienākumus un attiecības, lai nodrošinātu īstenošanas struktūru efektīvu vadību, uzraudzību un pārskatatbildību valsts un vietējā līmenī;

iii) nodrošināt, ka dienestu decentralizācijas procesā tiek saglabāta to kvalitāte, pārskatatbildība un taisnīga izkliede;

iv) īstenot sistemātisku un pārredzamu budžeta plānošanas procesu, lai piešķirtie resursi tiktu vislabākajā veidā izmantoti bērnu aizsardzībai, tostarp preventīvajiem pasākumiem;

v) izveidot visaptverošu un uzticamu valsts datu vākšanas sistēmu, lai sistemātiski pārraudzītu un novērtētu sistēmas (ietekmes analīze), dienestus, programmas un rezultātus, pamatojoties uz vispārējos standartos noteiktajiem rādītājiem, kas pielāgoti vietējā mērogā izstrādātajiem mērķiem un uzdevumiem un pamatojas uz tiem;

vi) sniegt atbalstu neatkarīgām valsts iestādēm, kas darbojas cilvēktiesību aizsardzības jomā, un veicināt pilnvaru piešķiršanu konkrētu bērna tiesību jautājumos, piemēram, izveidot bērnu tiesībsarga institūciju, ja tādas vēl nav.¹⁸

(b) *Valsts, profesionālo un pilsoniskās sabiedrības iestāžu līmenī*

(i) Izstrādāt un īstenot (izmantojot līdzdalības procesus, kas stimulē atbildību un ilgtspējību):

a) iestāžu iekšējās un starpinstitucionālās bērnu aizsardzības politikas;

b) profesionālās ētikas kodeksus, protokolus, saprašanās memorandus un aprūpes standartus visiem bērnu aprūpes dienestiem un vidēm (tostarp dienas aprūpes centriem, skolām, slimnīcām, sporta klubiem, aprūpes iestādēm utt.);

ii) iesaistīt akadēmiskās mācību iestādes attiecībā uz bērnu aizsardzības iniciatīvām;

(ii) veicināt labas pētniecības programmas.

43. Sociālajiem pasākumiem būtu jāatbilst valdības apņemšanās ievērot bērnu aizsardzības tiesības un nodrošināt pamatpakalpojumus un mērķa pakalpojumus. Tos var ierosināt un

¹⁸ Sk. Vispārējo komentāru Nr. 2, jo īpaši 1., 2., 4. un 19. punktu.

īstenot valsts un pilsoniskās sabiedrības dalībnieki, par kuru rīcību atbild valsts. Šie pasākumi ir norādīti turpmāk.

(a) *Sociālās politikas pasākumi riska mazināšanai un vardarbības pret bērniem novēršanai, piemēram:*

- i) bērnu aprūpes un aizsardzības pasākumu integrēšana sociālās politikas vispārējās sistēmās;
- ii) tādu faktoru un apstākļu identificēšana un novēršana, kas liedz mazāk aizsargātām grupām (tostarp pamatiedzīvotāju un mazākumtautību bērniem un bērniem ar invaliditāti) pieeju pakalpojumiem un savu tiesību pilnīgu izmantošanu;
- iii) nabadzības mazināšanas stratēģijas, tostarp finanšu un sociālais atbalsts riska ģimenēm;
- iv) sabiedrības veselības un drošības, mājokļa, nodarbinātības un izglītības politika;
- v) uzlabota veselības, sociālās labklājības un tieslietu pakalpojumu pieejamība;
- vi) “bērniem piemērotu pilsētu” plānošana;
- vii) alkohola, nelikumīgu narkotiku un ieroču pieprasījuma un to pieejamības mazināšana;
- viii) sadarbība ar plašsaziņas līdzekļiem un IKT nozari, lai izstrādātu, veicinātu un piemērotu pasaules standartus bērnu aprūpes un aizsardzības jomā;
- ix) vadlīniju izstrāde bērnu pasargāšanai no informācijas un materiāliem, ko ražo plašsaziņas līdzekļi, neievērojot cilvēka cieņu attiecībā uz bērniem un viņu neaizskaramību, apkaunojošas valodas aizliegšanai, atturēšanai no tādu ziņojumu izplatīšanas par notikumiem ģimenē vai citviet, kas ietekmē un pakļauj bērnu atkārtotai viktimizācijai, un profesionālu izmeklēšanas metožu veicināšanai, kuras izstrādātas, pamatojoties uz dažādu avotu izmantošanu, kurus var pārbaudīt visas iesaistītās puses;
- x) iespējas bērniem izteikt savu viedokli un gaidas plašsaziņas līdzekļos un nodrošināt, ka bērni ne tikai tiek iesaistīti bērnu programmās, bet iesaistās visu veidu informācijas veidošanā un nodošanā, tostarp kā reportieri, analītiķi un komentētāji, lai palīdzētu veidot atbilstīgu publisko tēlu par bērniem un bērnību.

b) *Sociālās programmas katra atsevišķa bērna atbalstam un bērna ģimenes un citu aprūpētāju atbalstam, lai nodrošinātu optimālu, pozitīvu bērna audzināšanu, piemēram:*

- i) bērniem: bērna aprūpes, bērna agrīnās attīstības un pēcskolas aprūpes programmas; bērnu un jauniešu grupas un klubi; konsultatīvais atbalsts bērniem, kas nonākuši grūtībās (tostarp, kas nodara kaitējumu sev); diennakts bezmaksas tālruņa palīdzības līnijas bērniem, kurās palīdzību nodrošina apmācīts personāls; audžuģimeņu dienesti, kurus regulāri pārskata;
- ii) ģimenēm un citiem aprūpētājiem: kopienās veidotas savstarpējās palīdzības grupas, kurās risina psihosociālas un ekonomiskas problēmas (piemēram, vecāku veiktas aprūpes un mikrokreditēšanas grupas); labklājības veicināšanas programmas ģimenēm dzīves līmeņa nodrošināšanai, tostarp tiešie atvieglojumi noteikta vecuma bērniem; konsultatīvais atbalsts aprūpētājiem, kuriem ir grūtības ar darbu, mājokli un/vai bērnu audzināšanu; terapijas programmas (tostarp savstarpējās palīdzības grupas), lai palīdzētu aprūpētājiem, kuriem ir problēmas saistībā ar vardarbību ģimenē, alkohola vai narkotiku atkarību vai citas garīgās veselības vajadzības.

44. Izglītojošajiem pasākumiem būtu jāvēršas pret attieksmi, tradīcijām, paražām un uzvedības praksi, kas pieļauj vai veicina vardarbību pret bērniem. Tiem būtu jāveicina

atklātas diskusijas par vardarbību, tostarp iesaistot plašsaziņas līdzekļus un pilsonisko sabiedrību. Tiem būtu jāpalīdz bērniem attīstīt dzīvei nepieciešamās prasmes, zināšanas un līdzdalību un jāveicina aprūpētāju un speciālistu spējas saziņā ar bērniem. Tos var ierosināt un īstenot valsts un pilsoniskās sabiedrības dalībnieki, par kuru rīcību atbild valsts. Kā piemēru var minēt tostarp, bet ne tikai, šādus pasākumus:

a) *visām ieinteresētām personām*: sabiedrības informēšanas programmas, tostarp informatīvi izglītojošas kampaņas ar sabiedriskās domas veidotāju un plašsaziņas līdzekļu starpniecību, kas tiek īstenotas, lai veicinātu bērnu pozitīvu audzināšanu un apkarotu negatīvu sabiedrības attieksmi un praksi, kas pieļauj vai veicina vardarbību; Konvencijas, šā vispārējā komentāra un dalībvalstu ziņojumu izplatīšana bērniem piemērotā un pieejamā formātā; atbalsta pasākumi, lai izglītotu un konsultētu par bērnu aizsardzību saistībā ar IKT;

b) *bērniem*: precīzas, pieejamas un vecumam atbilstošas informācijas un iespēju nodrošināšana saistībā ar dzīvei nepieciešamajām prasmēm, paš aizsardzību un konkrētiem riskiem, tostarp ar IKP saistītajiem riskiem, un par to, kā attīstīt pozitīvas attiecības ar vienaudžiem un cīnīties pret tiranizēšanu; bērnu tiesību nostiprināšana kopumā un jo īpaši attiecībā uz tiesībām tikt uzklautam un pienācīgi ņemt vērā bērna viedokli, ko īsteno ar skolas izglītības programmu starpniecību un citos veidos;

c) *ģimenēm un kopienām*: vecāku un aprūpētāju izglītošana par bērnu pozitīvu audzināšanu; precīzas un pieejamas informācijas sniegšana par īpašiem riskiem un to, kā uzklaut bērnus un nopietni ņemt vērā viņu viedokļus;

d) *speciālistiem un iestādēm (valdībai un pilsoniskajai sabiedrībai)*:

- i) nodrošina sākotnējo un regulāro vispārējo un specializēto apmācību (tostarp vajadzības gadījumā starpdisciplināro apmācību) par bērna tiesību pieeju 19. pantā un šā panta piemērošanu praksē visiem speciālistiem un nespeciālistiem, kas strādā ar bērniem vai bērnu interesēs (tostarp skolotājiem visos izglītības sistēmas līmeņos, sociālajiem darbiniekiem, ārstiem, medmāsām un citiem veselības aprūpes speciālistiem, psihologiem, juristiem, tiesnešiem, policijas, probācijas un cietuma darbiniekiem, žurnālistiem, kopienas darbiniekiem, aprūpes iestāžu darbiniekiem, ierēdņiem un valsts amatpersonām, patvēruma dienestu darbiniekiem un tradicionālajiem un reliģiskajiem līderiem);
- ii) izstrādā oficiāli atzītas shēmas sadarbībā ar izglītības un apmācības iestādēm un profesionālajām apvienībām, lai regulētu un atzītu šādas mācības;
- iii) nodrošina, ka Konvencija tiek iekļauta visu to speciālistu izglītības programmās, kas strādās ar bērniem un bērnu interesēs;
- iv) atbalsta “bērniem draudzīgas skolas” un citas iniciatīvas, kas cita starpā nodrošina, ka tiek ievērota bērnu līdzdalība;
- v) veicina pētniecību bērnu aprūpes un aizsardzības jomā.

B. 19. panta 2. punkts

“Šādiem aizsardzības pasākumiem būtu attiecīgi jāparedz [..]”

45. **Iejaukšanās apmērs.** Lai nodrošinātu vienotu bērnu aizsardzības sistēmu, ir nepieciešami visaptveroši un integrēti pasākumi visos 19. panta 2. punktā minētajos posmos, ņemot vērā attiecīgās dalībvalsts sociālās un kultūras tradīcijas un tiesību sistēmu.¹⁹

¹⁹ Katrā posmā būtu jāņem vērā arī Pamatnostādnēs par bērnu alternatīvo aprūpi sniegtie sīki iztirzātie norādījumi.

46. **Novēršana.** Komisija visstingrākajā veidā uzsver, ka bērnu aizsardzība ir jāsāk ar visu veidu vardarbības proaktīvu novēršanu, kā arī ar skaidru visu veidu vardarbības aizliegumu. Valstu pienākums ir pieņemt pasākumus, kas nepieciešami, lai nodrošinātu, ka par bērnu aprūpi, virzīšanu un audzināšanu atbildīgie pieaugušie ievēro un aizsargā bērnu tiesības. Novēršana ietver sabiedrības veselības un citus pasākumus, kas pozitīvi veicina visu bērnu cieņpilnu audzināšanu bez vardarbības un kas vērsti uz vardarbības pamatcēloņu risināšanu bērna, ģimenes, vardarbības veicēja, kopienas, iestādes un sabiedrības līmenī. Izstrādājot un īstenojot bērnu aizsardzības sistēmas, vienmēr uzmanības centrā ir jābūt vispārējiem (primārajiem) un mērķa (sekundārajiem) preventīvajiem pasākumiem. Preventīvie pasākumi ilgtermiņā sniedz lielāko atdevi. Tomēr dalībvalstu apņemšanās novērst vardarbību nemazina pienākumu efektīvi reaģēt uz vardarbību, ja tā notikusi.

47. Preventīvie pasākumi tostarp ir, bet ne tikai, šādi.

(a) *Visām ieinteresētajām personām:*

- i) vērtībās pret attieksmi, kas saglabā pielaidību pret visu veidu vardarbību un to pieļauj, tostarp dzimuma, rasu, ādas krāsas, reliģijas, etniskās vai sociālās izcelsmes, invaliditātes vai citu iespēju nevienlīdzības dēļ;
- ii) informācijas izplatīšana saistībā ar Konvencijas vienoto un pozitīvo pieeju bērnu aizsardzības jomā, izmantojot radošas sabiedriskās kampaņas, skolas un vienaudžu izglītošanu, ģimeni, kopienu un iestāžu izglītojošās iniciatīvas, speciālistus un speciālistu grupas, NVO un pilsonisko sabiedrību;
- iii) partnerattiecību veidošana ar visiem sabiedrības slāņiem, tostarp pašiem bērniem, NVO un plašsaziņas līdzekļiem.

b) *Bērniem:*

- i) visu bērnu reģistrēšana, lai veicinātu bērnu piekļuvi pakalpojumiem un prasību procedūrām;
- ii) atbalsta sniegšana, lai bērni spētu aizsargāt paši sevi un savus vienaudžus, informējot viņus par viņu tiesībām un attīstot sociālās prasmes, kā arī izmantojot vecumam atbilstošas iespēju nodrošināšanas stratēģijas;
- iii) "mentoru" programmu īstenošana, iesaistot atbildīgus un uzticamus pieaugušos to bērnu dzīvē, kuriem ir nepieciešams atbalsts papildus tam, ko sniedz viņu aprūpētāji.

c) *Ģimenēm un kopienām:*

- i) atbalsts vecākiem un aprūpētājiem, lai viņi saprastu, aptvertu un īstenotu bērnu labas audzināšanas metodes, pamatojoties uz zināšanām par bērnu tiesībām, bērnu attīstību un pozitīvas disciplīnas paņēmieniem, tādējādi palīdzot ģimenei nodrošināt bērnu aprūpi drošā vidē;
- ii) pirmsdzemdību un pēcdzemdību pakalpojumu sniegšana, mājas apmeklējumu programmas, kvalitatīvas bērnu agrīnās attīstības programmas un ienākumu radīšanas programmas nelabvēlīgā situācijā esošām grupām;
- iii) garīgās veselības aprūpes dienestu, vielu atkarības ārstēšanas dienestu un bērnu aizsardzības dienestu saiknes stiprināšana;
- iv) īslaicīgas aprūpes programmu un ģimenes atbalsta centru nodrošināšana ģimenēm, kas nonākušas jo īpaši smagos apstākļos;
- v) pajumtes un krīzes centru nodrošināšana vecākiem (galvenokārt sievietēm), kas pieredzējuši vardarbību mājās, un viņu bērniem;

vi) palīdzības sniegšana ģimenei, pieņemot pasākumus, kas veicina ģimenes vienotību un nodrošina bērniem iespēju pilnībā izmantot savas tiesības privātā vidē, atkarībā no apstākļiem atturoties no nepamatotas iejaukšanās bērnu privātajās un ģimenes attiecībās.²⁰

d) *Speciālistiem un iestādēm (valdībai un pilsoniskajai sabiedrībai):*

- i) preventīvo iespēju un informējošas politikas un prakses identificēšana, pamatojoties uz pētījumiem un savāktajiem datiem;
- ii) uz tiesībām balstītas bērnu aizsardzības politikas un procedūru, profesionālās ētikas kodeksu un aprūpes standartu īstenošana ar līdzdalības procesa starpniecību;
- iii) vardarbības novēršana aprūpes un tieslietu sistēmā, izstrādājot un īstenojot cita starpā apkaimē pieejamus pakalpojumus, lai nodrošinātu, ka institucionalizācija un aizturēšana tiek izmantota tikai kā galējais līdzeklis un tikai bērna interesēs.

48. **Identifikācija.**²¹ Šeit ietilpst riska faktoru identificēšana konkrētām personām vai bērnu grupām un aprūpētājiem (lai ierosinātu mērķtiecīgas preventīvas iniciatīvas) un zīmju, kas liecina par faktisku sliktu izturēšanos, identificēšana (lai iespējami drīzāk ierosinātu atbilstīgu iejaukšanos). Tam nepieciešams, lai visi, kas nonāk saskarē ar bērnu, zinātu riska faktorus un visu veidu vardarbības rādītājus, būtu saņēmuši norādījumus, kā interpretēt šos rādītājus, un lai viņiem būtu nepieciešamās zināšanas, vēlme un spējas atbilstīgi rīkoties (tostarp nodrošināt ārkārtas aizsardzību). Jānodrošina, lai bērniem būtu iespējami daudz iespēju signalizēt par briesmošajām problēmām, pirms tās vēl nav izraisījušas krīzes situāciju, un lai pieaugušie varētu atpazīt šīs problēmas un rīkoties, pat ja bērns skaidri nelūdz palīdzību. Jo īpaša modrība ir nepieciešama saistībā ar atstumtām bērnu grupām, kas ir jo īpaši neaizsargātas, ņemot vērā viņu saziņas alternatīvās metodes, kustību ierobežojumus un/vai pieņēmumus, ka šie bērni ir nekompetenti, piemēram, bērni ar invaliditāti. Būtu jānodrošina saprātīgs pielāgojums, lai šie bērni spētu sazināties un signalizēt par problēmām līdzvērtīgi kā citi.

49. **Ziņošana.**²² Komiteja stingri iesaka visām dalībvalstīm izstrādāt drošus, labi publiskotus, konfidenciālus un pieejamus atbalsta mehānismus, kas ļautu bērniem, viņu pārstāvjiem un citiem ziņot par vardarbību pret bērniem, tostarp izmantojot diennakts bezmaksas tālruņa palīdzības līnijas un citas IKT. Ziņošanas mehānismu izveide tostarp ir šāda: a) atbilstošas informācijas sniegšana, lai atvieglotu sūdzību iesniegšanu; b) līdzdalība izmeklēšanas un tiesvedības procedūrās; c) dažādiem apstākļiem piemērotu protokolu izstrāde, darot tos plaši zināmus bērniem un plašai sabiedrībai; d) saistīto palīgdienestu izveidošana bērniem un ģimenēm; un e) apmācība un turpmāka atbalsta sniegšana personālam, kā saņemt informāciju ar ziņošanas sistēmu starpniecību un virzīt to tālāk. Ziņošanas mehānismi ir jāsalāgo un jāpasniedz kā uz palīdzību vērsti dienesti, kas piedāvā sabiedrības veselības pakalpojumus un sociālo atbalstu, nevis kā dienesti, kas ierosina reakciju, kuras pamatā ir sodīšana. Ir jāievēro bērnu tiesības tikt uzklautiem un pienācīgi

²⁰ Cilvēktiesību komiteja, Vispārīgais komentārs Nr. 17 (1989) par bērnu tiesībām, Eiropas Cilvēktiesību tiesa, Ulsons [*Olsson*] pret Zviedriju (Nr. 1), 1988. gada 24. marta spriedums, A sērija Nr. 130, 81. punkts; Amerikas Cilvēktiesību tiesa, Velaskess Rodrigess [*Velásquez Rodríguez*] pret Hondurasu, spriedums pēc būtības, 1989. gada 10. janvāris, C sērija Nr. 3, 172. punkts.

²¹ 48. punkts un nākamie punkti ir attiecināmi arī uz neformālās un paražu tiesību sistēmas procesiem.

²² Sk. arī Vadlīnijas par tiesvedību lietās, kurās iesaistīti noziegumos cietuši bērni un bērni, kas bijuši nozieguma liecinieki [Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime].

ņemt vērā viņu viedokļus. Visās valstīs jānodrošina, lai par vardarbības gadījumiem, aizdomām vai vardarbības riskiem ziņotu vismaz speciālisti, kas tieši strādā ar bērniem. Ja ziņojums ir sniegts labā ticībā, ir jābūt izstrādātām procedūrām, lai nodrošinātu ziņojumu iesniegušā speciālista aizsardzību.

50. **Lietas nodošana izskatīšanai.** Personai, kas saņem ziņojumu, ir jābūt skaidrām norādēm un ir jābūt apmācītai, kad un kā nodot lietu izskatīšanai iestādei, kas ir atbildīga par atbildes koordinēšanu. Ņemot to vērā, ja tiek konstatēts, ka bērnam ir nepieciešama aizsardzība (tūlītēja vai ilgstoša) un konkrēti atbalsta pakalpojumi, apmācīti speciālisti un administratori lietu izskatīšanai var nodot dažādām iestādēm. Speciālistiem, kas strādā bērnu aizsardzības sistēmā, ir jābūt apmācītiem sadarboties ar citām iestādēm un sadarbības protokolu jomā. Procesā tiks iekļauta: a) bērna, aprūpētāju un ģimenes īstermiņa un ilgtermiņa vajadzību līdzdalību veicinoša, starpdisciplināra izvērtēšana, aicinot bērnu, kā arī aprūpētājus un ģimeni izteikt savus viedokļus un piešķirot tiem pienācīgu uzmanību; b) bērna, aprūpētāju un ģimenes informēšana par izvērtējuma rezultātiem; c) bērna un ģimenes nosūtīšana uz noteiktiem dienestiem, lai nodrošinātu šo vajadzību izpildi; un d) iejaukšanās atbilstības turpmākā kontrole un novērtēšana.

51. **Izmeklēšana.** Vardarbības gadījumi, par kuriem ziņojis bērns, pārstāvis vai ārēja puse, ir jāizmeklē kompetentiem speciālistiem, kas guvuši savai lomai atbilstošu un vispusīgu apmācību, un izmeklēšanā ir jāizmanto pieeja, kas balstīta uz bērna tiesībām un ir bērniem pielāgota. Stingras, tomēr bērniem pielāgotas izmeklēšanas procedūras palīdzēs nodrošināt vardarbības pareizu identificēšanu un palīdzēs sniegt pierādījumus administratīvā procesā, civilprocesā, bērnu aizsardzības procesā un kriminālprocesā. Īpaši ir jā rūpējas, lai bērnam netiktu nodarīts kaitējums turpmākajā izmeklēšanas procesā. Šajā saistībā visām pusēm ir jālūdz bērna viedoklis un tam jāpiešķir pienācīga uzmanība.

52. **Ārstēšana.** “Ārstēšana” ir viens no daudzajiem pakalpojumiem, kas nepieciešami, “lai veicinātu to bērnu fizisko un psihisko atlabšanu un sociālo reintegrāciju”, kuri ir piedzīvojuši vardarbību, un tai ir jānotiek “vidē, kas nāk par labu bērna veselībai un kurā viņš tiek respektēts un cienīts” (39. pants). Šajā saistībā uzmanība ir jāpievērš šādiem aspektiem: a) jālūdz bērnam izteikt viedokli un tas pienācīgi jāņem vērā; b) bērna drošība; c) iespējamā vajadzība nodrošināt bērnam tūlītēju drošu izmitināšanu; un d) prognoze, kā iespējamā iejaukšanās ietekmēs bērna labklājību, veselību un attīstību ilgtermiņā. Konstatējot ļaunprātīgu rīcību pret bērnu, viņam var būt nepieciešami medicīniskie, garīgās veselības, sociālie un juridiskie pakalpojumi un atbalsts, kā arī ilgākā laikposmā – turpmākās kontroles pakalpojumi. Jābūt pieejamam pilnam pakalpojumu klāstam, tostarp ģimenes grupu pārrunām un citai līdzīga praksei. Nepieciešami ir arī pakalpojumi un ārstēšana vardarbības veicējiem, jo īpaši, ja tie ir bērni. Bieži vien bērniem, kas ir agresīvi pret citiem bērniem, trūkst aprūpes ģimenē un kopienas vidē. Ir jāuzskata, ka viņi ir cietuši no savas audzināšanas apstākļiem, kas viņus ir piepildījuši ar neapmierinātību, naidu un agresiju. Prioritāriem ir jābūt izglītības pasākumiem, un tie jāvirza tā, lai uzlabotu šo bērnu pozitīvu sociālo attieksmi, kompetences un uzvedību. Vienlaikus ir jāuzskata viņu dzīves apstākļi, lai veicinātu aprūpes un atbalsta nodrošināšanu viņiem un citiem bērniem ģimenē un apkaimē. Attiecībā uz bērniem, kas nodara kaitējumu paši sev, tiek atzīts, ka to izraisa smagas psiholoģiskas ciešanas un var būt citu personu vardarbības rezultāts. Kaitējuma nodarīšana sev nevar būt atzīta par noziegumu. Iejaukšanās pasākumiem ir jābūt atbalstošiem un nekādā ziņā sodošiem.

53. **Turpmākā kontrole.** Vienmēr ir jābūt skaidrībai par šādiem jautājumiem: a) kurš ir atbildīgs par bērnu un ģimeni visā procesā no ziņošanas brīža un lietas nodošanas izskatīšanai līdz turpmākai kontrolei; b) kādi ir jebkādas veiktās rīcības mērķi – tie ir pilnībā jāapspriež ar

bērnu un citām attiecīgajām iesaistītajām personām; c) informācija par iejaukšanos, iejaukšanās īstenošanas termiņi un ierosinātais ilgums; un d) darbību pārskatīšanas, uzraudzības un novērtēšanas mehānismi un datumi. Svarīgi, lai nebūtu pārrāvuma starp posmiem, un to vislabāk var sasniegt, izmantojot lietas vadības procesu. Lai palīdzība būtu efektīva, ir nepieciešams, lai darbības, par kuru īstenošanu ir pieņemts lēmums ar līdzdalības procesa starpniecību, netiktu nepamatoti kavētas. Turpmākā kontrole ir jāsaprot saistībā ar 39. pantu (atlabšana un reintegrācija), 25. pantu (ārstēšanas un ar bērna ievietošanu saistīto apstākļu periodiska pārbaude), 6. panta 2. punktu (tiesības uz attīstību) un 29. pantu (izglītības mērķi, kas izsaka nodomus un centienus attīstīties). Bērna saziņa ar abiem vecākiem būtu jānodrošina saskaņā ar 9. panta 3. punktu, ja vien tas nav pretrunā bērna interesēm.

54. **Iesaistīšanās tiesas ceļā.**²³ Vienmēr un visos gadījumos ir jāievēro likumā paredzētā kārtība. Proti, pieņemot lēmumu, primāri ir jādomā par bērna aizsardzību un turpmāko attīstību, kā arī viņa interesēm (un citu bērnu interesēm, ja pastāv risks, ka vardarbības veicējs var izdarīt atkārtotu pārkāpumu), ņemot vērā, ka iejaukšanās pasākumiem ir jābūt iespējami neuzmācīgiem, cik vien to ļauj apstākļi. Turklāt Komiteja iesaka ievērot šādas garantijas:

a) tieslietu sistēmai vai citām kompetentām iestādēm (piemēram, policijai, imigrācijas, izglītības, sociālajiem vai veselības aprūpes dienestiem) būtu nekavējoties un pienācīgi jāinformē bērni un viņu vecāki;

b) pret bērniem, kas cietuši no vardarbības, būtu jāizturas draudzīgi un iejūtīgi visā tiesvedības procesā, ņemot vērā viņu individuālo stāvokli, vajadzības, vecumu, dzimumu, invaliditāti un brieduma pakāpi, kā arī pilnībā ievērojot viņu fizisko, garīgo un morālo neaizskaramību;

c) iesaistīšanās tiesas ceļā iespēju robežās būtu veicama preventīvi, proaktīvi veicinot pozitīvu uzvedību, kā arī nepieļaujot negatīvu uzvedību. Iesaistīšanās tiesas ceļā ir koordinētas un vienotas starpdisciplināras pieejas elements, kas nodrošina un veicina citu speciālistu darbu ar bērniem, aprūpētājiem, ģimenēm un kopienām un veicina visu pieejamo bērnu aprūpes un aizsardzības dienestu pieejamību;

d) visās tiesvedībās, kurās iesaistīti no vardarbības cietušie bērni, ir jāpiemēro paātrinātā procesa princips, vienlaikus ievērojot tiesiskumu.

55. Iesaistīšanās tiesas ceļā var izpausties šādi:

a) atšķirīga un ar vidutāja starpniecību īstenota reakcija, piemēram, ģimenes grupas pārrunas, alternatīvi strīdu izšķiršanas mehānismi, kaitējuma novēršanas tiesiskie pasākumi un bērnu aizsardzības speciālistu un bērna radnieku vienošanās (ja procesā tiek ievērotas cilvēktiesības, tas ir pārskatāms un ja to vada apmācīti koordinatori);

b) tiesas iejaukšanās mazgadīgo vai ģimenes lietās, kuras rezultātā tiek izstrādāti īpaši bērna aizsardzības pasākumi;

c) krimināltiesību procedūras, kas ir stingri jāpiemēro, lai izskaustu plaši izplatīto *de iure* vai *de facto* nesodāmības praksi, jo īpaši valsts iestāžu darbinieku aprindās;

d) disciplinārie vai administratīvie procesi pret speciālistiem par nevērīgu vai neatbilstīgu izturēšanos, nodarbojoties ar lietām, kad ir aizdomas par sliktu izturēšanos pret bērnu (vai nu profesionālo organizāciju iekšējie procesi par ētikas kodeksu vai aprūpes standartu pārkāpumiem, vai ārēji procesi);

²³ Sk. arī: Eiropas Padomes Ministru komitejas Pamatnostādnes par bērniem piemērotu tieslietu sistēmu, pieņemtas 2010. gada 17. novembrī; Vadlīnijas par tiesvedību lietās, kurās iesaistīti noziegumos cietuši bērni un bērni, kas bijuši nozieguma liecinieki [*Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime*]; un Ģenerālās asamblejas Rezolūciju Nr. 65/213.

e) tiesas rīkojumi, lai nodrošinātu kompensācijas un rehabilitāciju bērniem, kas cietuši no dažādu veidu vardarbības.

56. Attiecīgā gadījumā mazgadīgajiem vai ģimenei pielāgota tiesa un kriminālprocesi ir jāizveido bērniem, kas cietuši no vardarbības. Proti, policijā, tiesu iestādē un prokuratūrā var izveidot specializētas vienības, kurām ir iespēja pielāgot tiesas procesu, lai nodrošinātu bērnu ar invaliditāti vienlīdzīgu un taisnīgu līdzdalību. Visiem speciālistiem, kas strādā ar bērniem un viņu interesēs un ir iesaistīti šādās lietās, būtu jāsaņem īpaša starpdisciplināra apmācība par dažādu vecumu grupu bērnu tiesībām un vajadzībām, kā arī par viņiem pielāgotām tiesvedībām. Īstenojot daudznozaru pieeju, vienlaikus būtu jāievēro profesionālie konfidencialitātes noteikumi. Lēmums nošķirt bērnu no vecāka(-iem) vai ģimenes vides ir jāpieņem tikai tad, ja tas ir bērna interesēs (9. pants un 20. panta 1. punkts). Tomēr gadījumos, kad vardarbības veicējs ir primārais aprūpētājs, nepārkāpjot iepriekš uzskaitītās bērna tiesiskās garantijas un ņemot vērā vardarbības smaguma pakāpi un citus faktorus, bieži vien priekšroka ir dodama iejaukšanās pasākumiem, kas vērsti uz sociālo un izglītojošo rīcību un atjaunojošu pieeju, nevis tīri sodošo iesaistīšanos tiesas ceļā. Būtu jānodrošina efektīvas tiesiskās aizsardzības pieejamība, tostarp kompensācijas cietušajiem un kaitējuma atlīdzināšanas mehānismu pieejamība, kā arī pārsūdzības vai neatkarīgu sūdzību iesniegšanas mehānismu pieejamība.

57. **Efektīvas procedūras.** Aizsardzības pasākumiem, kas minēti 19. panta 1. un 2. punktā un kas iekļauti sistēmu veidošanas pieejā (sk. 71. punktu), ir nepieciešamas “efektīvas procedūras”, lai nodrošinātu šo pasākumu piemērošanu, kvalitāti, atbilstību, pieejamību, ietekmi un efektivitāti. Būtu jāparedz šādas procedūras:

- a) starpdisciplināra koordinācija, kuras veikšanai vajadzības gadījumā ir noslēgti protokoli un saprašanās memorandi;
- b) sistemātiskas un nepārtrauktas datu vākšanas un analīzes izstrāde un īstenošana;
- c) pētniecības darba kārtības izstrāde un īstenošana; un
- d) nosakāmu mērķu un rādītāju izstrāde attiecībā uz bērniem un ģimenēm izstrādātajām politiskajām nostādnēm, procesiem un rezultātiem.

58. Rezultāta rādītājiem būtu jābūt vēršiem uz bērna kā tiesību subjekta pozitīvu attīstību un labklājību, nevis tikai šauri vēršiem uz vardarbības biežumu, izplatību un veidu vai apmēru. Identificējot vardarbības pamatcēloņus un iesakot korektīvās darbības, ir jāņem vērā arī bērnu nāves gadījumu pārskati, smagu miesas bojājumu pārskati, nāves gadījumu izmeklēšanas dati un sistēmiskie pārskati. Pētniecība ir jāveic, pamatojoties uz esošo zināšanu kopumu par bērnu aizsardzību starptautiskajā un valsts līmenī un īstenojot starpdisciplināro un starptautisko sadarbību, lai nodrošinātu maksimālu savstarpējo papildināmību. (Sk. arī 72. punkta j) apakšpunktu par pārskatatbildību attiecībā uz valsts koordinējošo regulējumu.)

V. Konvencijas 19. panta interpretācija plašākā Konvencijas kontekstā

59. **Bērnu tiesību pieejas definīcija.** Dalībvalstu politikā attiecībā uz bērniem kā personām, kurām ir tiesības, kā nozīmīgākais mērķis būtu jānosaka un jāaizstāv bērna tiesības uz cieņu, dzīvību, izdzīvošanu, labklājību, veselību, attīstību, līdzdalību un nediskrimināciju. To vislabāk ir īstenot, cienot, aizsargājot un ievērojot visas Konvencijā (un tās fakultatīvajos protokolos) noteiktās tiesības. Tam ir nepieciešama paradigmas maiņa, atsakoties no bērnu aizsardzības pieejām, kurās bērnus uzskata un ar viņiem rīkojas kā ar “objektiem”, kuriem nepieciešama palīdzība, bet gan drīzāk jāizmanto pieejas, kurās bērnu uzskata par tiesību subjektiem, kuriem ir neapspriežamas tiesības uz aizsardzību. Bērnu tiesību pieeja ir pieeja, kas veicina Konvencijā noteikto visu bērnu tiesību īstenošanu, attīstot pienākumu pildītāju

spējas izpildīt savas saistības cienīt, aizsargāt un ievērot tiesības (4. pants) un tiesību subjektu spējas pieprasīt savas tiesības, vienmēr vadoties pēc tiesībām uz nediskrimināciju (2. pants), bērna interešu ievērošanu (3. panta 1. punkts), dzīvību, izdzīvošanu un attīstību (6. pants) un bērna viedokļu cienīšanu (12. pants). Bērniem ir tiesības uz to, ka aprūpētāji, vecāki un kopienas locekļi nodrošina ikvienam bērnam viņa attīstības pakāpei atbilstošu palīdzību un padomus šo tiesību izmantošanā (5. pants). Bērna tiesību pieeja ir vienota un uzsvars tiek likts uz paša bērna un visu sociālo sistēmu, kurās bērns ir to sastāvdaļa, proti, ģimenes, skolas, kopienas, iestāžu, reliģisko un kultūras sistēmu, potenciāla un resursu atbalstīšanu.

60. **2. pants (diskriminācijas aizliegums).** Komiteja uzsver, ka dalībvalstis veic atbilstīgus pasākumus, lai ikvienam bērnam nodrošinātu tiesības uz aizsardzību pret visu veidu vardarbību “bez jebkādas diskriminācijas un neatkarīgi no bērna, viņa vecāku vai aizbildņu rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģiskās piederības, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, veselības stāvokļa un dzimšanas apstākļiem vai jebkādiem citiem apstākļiem.” Šeit ietilpst diskriminācija, pamatojoties uz aizspriedumiem pret komerciāli seksuāli izmantotiem bērniem, ielas bērniem vai bērniem, kas nonākuši konfliktā ar likumu, vai pamatojoties uz bērnu apgērbu un uzvedību. Dalībvalstīm ir jārisina diskriminācija pret mazāk aizsargātām vai atstumtām bērnu grupām, piemēram, kas norādītas šā vispārējā komentāra 72. punkta g) apakšpunktā, un jācenšas proaktīvi nodrošināt, lai šiem bērniem būtu garantētas viņu tiesības uz aizsardzību tāpat kā visiem citiem bērniem.

61. **3. pants (bērna intereses).** Komiteja uzsver, ka bērna interešu interpretācijai ir jāsakāp ar visu Konvenciju, tostarp ar pienākumu aizsargāt bērnus pret visu veidu vardarbību. Bērna intereses nevar izmantot, lai attaisnotu tādu praksi, tostarp miesas sodus un citu veidu cietsirdīgas vai pazemojošas sodīšanas praksi, kas ir pretrunā bērna cilvēka cieņai un tiesībām uz fizisko neaizskaramību. Pieaugušā spriedums par bērna interesēm nevar būt noteicošāks par pienākumu ievērot visas Konvencijā noteiktās bērna tiesības. Proti, Komiteja uzskata, ka bērna intereses vislabāk var ievērot:

a) novēršot visu veidu vardarbību un veicinot bērna pozitīvu audzināšanu, ko panāk, liekot uzsvāru uz vajadzību koncentrēties primāri uz novēršanu valsts koordinējošajā regulējumā;

b) ar pienācīgu ieguldījumu cilvēka, finanšu un tehniskajos resursos, kas paredzēti uz bērna tiesībām veidotas un integrētas bērnu aizsardzības un atbalsta sistēmas īstenošanai.

62. **6. pants (tiesības uz dzīvību, izdzīvošanu un attīstību).** Aizsardzība pret visu veidu vardarbību ir jāizvērtē ne tikai attiecībā uz bērna tiesībām uz “dzīvību” un “izdzīvošanu”, bet arī attiecībā uz bērna tiesībām uz “attīstību”, kas jāinterpretē saskaņā ar bērnu aizsardzības vispārējo mērķi. Tādējādi dalībvalsts pienākums ir nodrošināt, lai bērnus vispusīgi aizsargātu pret vardarbību un ļaunprātīgu izmantošanu, kas apdraudētu bērna tiesības uz dzīvību, izdzīvošanu un attīstību. Komiteja sagaida, ka dalībvalstis interpretēs terminu “attīstība” tā plašākajā nozīmē kā vienotu jēdzienu, kas ietver bērna fizisko, prāta, dvēselisko, morālo, psiholoģisko un sociālo attīstību. Īstenošanas pasākumiem būtu jābūt vērstiem uz visu bērnu optimālas attīstības sasniegšanu.

63. **12. pants (tiesības tikt uzklāusītam).** Komiteja uzskata, ka bērna līdzdalība veicina aizsardzību un bērnu aizsardzība ir galvenais elements līdzdalības nodrošināšanai. Bērna tiesības tikt uzklāusītam ir piemērojamas jau ļoti maziem bērniem, kuri ir jo īpaši neaizsargāti pret vardarbību. Bērni ir jāaicina izteikt viedokli, un tas ir obligāti pienācīgi jāņem vērā visos bērna aizsardzības procesa posmos. Bērna tiesībām tikt uzklāusītam ir jo īpaši liela nozīme vardarbības gadījumos (sk. Komitejas Vispārējā komentāra Nr. 12 (2009) 118. punktu un

tālāk). Saistībā ar ģimeni un bērna audzināšanu Komiteja uzskata, ka šīm tiesībām ir preventīva nozīme pret visu veidu vardarbību mājās un ģimenē. Komiteja turklāt uzsver bērnu līdzdalības nozīmi preventīvo stratēģiju izstrādē kopumā un skolā, jo īpaši, lai izskaustu un novērstu tiranizēšanu un cita veida vardarbību skolā. Būtu jāatbalsta iniciatīvas un programmas, kuru mērķis ir stiprināt pašu bērnu spēju novērst vardarbību. Tā kā vardarbības pieredze mazina pārliecību par sevi, bērnu aizsardzības pasākumi ir jāveic uzmanīgi, lai nodrošinātu, ka iejaukšanās vēl vairāk neiedragā bērnu pašpārliecinātību, bet gan pozitīvi ietekmē viņu atlabšanu un reintegrāciju, uzmanīgi veicinot viņu līdzdalību. Komiteja atzīmē, ka īpaši atstumtas un/vai diskriminētas grupas saskaras ar līdzdalību kavējošiem šķēršļiem. Lai nodrošinātu bērnu aizsardzību, jo īpaši svarīgi ir likvidēt šos šķēršļus, jo šie bērni visbiežāk tiek pakļauti vardarbībai.

64. Nākamiem diviem Konvencijas pantiem arī ir visaptveroša nozīme, jo tie īpaši attiecas uz 19. panta īstenošanu.

65. **4. pants (attiecīgie pasākumi).** Konvencijas 4. pantā dalībvalstīm tiek noteiktas saistības veikt visus attiecīgos pasākumus, lai īstenotu visas Konvencijā noteiktās tiesības, tostarp 19. pantu. Piemērojot Konvencijas 4. pantu, ir jāatzīmē, ka 19. pantā noteiktās tiesības uz aizsardzību no visu veidu vardarbības ir pilsoniskās tiesības un brīvība. Tāpēc 19. panta īstenošana ir dalībvalstu tūlītējs un bezierunu pienākums. Ievērojot 4. pantu, dalībvalstīm neatkarīgi no to ekonomiskajiem apstākļiem ir jāveic visi iespējamie pasākumi, lai īstenotu bērna tiesības, īpašu uzmanību pievēršot visneaizsargātākajām grupām (sk. Komitejas Vispārējo komentāru Nr. 5, 8. punktu). Šajā pantā uzsvērts, ka pieejamie resursi ir jāizmanto maksimālā apmērā.

66. **5. pants (attīstības pakāpei atbilstoša palīdzība un padoms)** Lai īstenotu 19. pantu, ir jāatzīst, ka vecākiem, paplašinātai ģimenei, likumīgajiem aizbildņiem un kopienas locekļiem ir primāra nozīme bērnu aprūpes un aizsardzības nodrošināšanā un vardarbības novēršanā, un tā ir jāatbalsta. Šī pieeja saskan ar 5. pantu, kurā atzīta aprūpētāju atbildība, tiesības un pienākumi nodrošināt ikvienam bērnam viņa attīstības pakāpei atbilstošu palīdzību un padomus šajā konvencijā (tostarp 19. pantā) atzīto tiesību izmantošanā. (Sk. arī 72. punkta d) apakšpunktu par ģimenes primāro lomu saistībā ar valsts koordinējošo regulējumu un citus pantus, kas attiecas uz ģimenēm.)

67. **Citi attiecīgie panti.** Konvencijā ir ietverti vairāki panti, kas tieši vai netieši attiecas uz vardarbību un bērnu aizsardzību. 19. pants ir jālasa saistībā ar šiem pantiem. Šīs visaptverošās atsauces liecina par vajadzību ņemt vērā to, ka visu veidu vardarbība visaptveroši apdraud bērna tiesību īstenošanu un bērnu aizsardzības nodrošināšanu visās dzīves un attīstības situācijās.

VI. Valsts koordinējošais regulējums attiecībā uz vardarbību pret bērniem

68. **Ārpus valstu rīcības plāniem.** Komiteja atzīst, ka daudzos valstu rīcības plānos, ko pieņēmušas dalībvalstis saistībā ar bērna tiesību īstenošanu, ir iekļauti visu veidu vardarbības pret bērniem aizliegšanas, novēršanas un izskausanas pasākumi. Lai arī šie rīcības plāni veicina to, ka bērni vairāk var izmantot savas tiesības, tomēr ir arī daudzi izaicinājumi saistībā ar šo plānu īstenošanu, uzraudzību, novērtēšanu un turpmāko kontroli. Piemēram, bieži vien tiem trūkst sasaistes ar vispārējo attīstības politiku, programmām, budžetu un koordinācijas mehānismiem. Lai izveidotu pamatotāku un elastīgāku instrumentu, Komiteja ierosina “koordinējošo regulējumu attiecībā uz vardarbību pret bērniem” visiem ar bērnu tiesībām saistītiem pasākumiem, kas vērsti uz bērnu aizsardzību pret visu veidu vardarbību un

aizsargājošas vides nodrošināšanu.²⁴ Šādu koordinējošo regulējumu var izmantot valsts rīcības plānu vietā, ja tie vēl nav izstrādāti vai ja tie izrādījušies ne pārāk veiksmīgi. Ja valsts rīcības plāni jau efektīvi darbojas, koordinējošais regulējums tomēr var papildināt šos centienus, stimulēt diskusijas un radīt jaunas idejas un resursus šo plānu darbības uzlabošanai.

69. **Valsts koordinējošais regulējums attiecībā uz vardarbību pret bērniem.** Šis koordinējošais regulējums var sniegt vienotu atskaites sistēmu un mehānismu valdības ministriju un arī valsts un pilsoniskās sabiedrības dalībnieku savstarpējai saziņai visos līmeņos saistībā ar nepieciešamajiem pasākumiem, īstenojot vairāku pasākumu kopumu, un katrā 19. pantā minētās ieviešanas posmā. Tas var veicināt elastīgumu un radošumu un ļaut izstrādāt un īstenot iniciatīvas, kuras vienlaikus vada gan valdība, gan kopiena, bet kas tomēr ir iekļautas visaptverošā saistītā un koordinētā regulējumā. Iepriekšējos ieteikumos un vispārējos komentāros, tostarp Vispārējā komentārā Nr. 5 par vispārējiem īstenošanas pasākumiem, Komiteja jau mudināja dalībvalstis izstrādāt plānus un stratēģijas attiecībā uz konkrētiem Konvencijas aspektiem (piemēram, par tiesvedību nepilngadīgo lietās vai agrīno bērnu). Šajā saistībā Komiteja iesaka izstrādāt valsts koordinējošo regulējumu attiecībā uz aizsardzību pret visu veidu vardarbību, tostarp visaptverošus preventīvus pasākumus.

70. **Atšķirīgi sākuma punkti.** Komiteja saprot, ka bērnu aizsardzība pret visu veidu vardarbību ir liels izaicinājums vairumā valstu un ka dalībvalstis izstrādā un īsteno pasākumus no ļoti atšķirīgiem sākuma punktiem, ņemot vērā esošo likumdošanas, institucionālo un dienestu infrastruktūru, kultūras paražas un profesionālās kompetences, kā arī resursu līmeni.

71. **Valsts koordinējošā regulējuma izstrādes process.** Nav vienota modeļa, kā izveidot koordinējošo regulējumu, lai izskaustu visu veidu vardarbību. Dažas valstis ir ieguldījušas resursus nošķirtas bērnu aizsardzības sistēmas izveidei, savukārt citas priekšroku dod aizsardzības jautājumu integrēšanai vispārējās bērna tiesību īstenošanas sistēmās. Pieredze liecina, ka sistēmas sekmīgai īstenošanai ir svarīgs tās izstrādes process. Ir prasmīgi jāveicina visu ieinteresēto pušu grupu vecāko pārstāvju līdzdalība un atbildība, iespējams, veidojot daudznozaru darba grupu, kurai ir pienācīgas lēmumu pieņemšanas pilnvaras un kas regulāri tiekas un gatava izaicinājumiem. Novēšanas un aizsardzības pret visu veidu vardarbību sistēma būtu jāveido, izmantojot esošo formālo un neformālo struktūru, dienestu un organizāciju stiprās puses. Būtu jāidentificē un jānovērš nepilnības, pamatojoties uz noteiktajām saistībām, kas noteiktas 19. pantā un plašāk Konvencijā, kā arī citos starptautiskajos un reģionālajos cilvēktiesību dokumentos un pavadošajās pamatnostādņēs, kas sniegtas ANO pētījumā par vardarbību pret bērniem, šajā vispārējā komentārā un papildu īstenošanas atbalsta dokumentos. Valsts plānošanas procesam būtu jābūt pārredzamam un iekļaujošam, kas tiek pilnībā skaidrots plašai sabiedrībai, un jānodrošina valdības, NVO, pētniecības un profesionālās prakses ekspertu, vecāku un bērnu iesaiste. Jānodrošina, lai tas būtu pieejams un saprotams gan bērniem, gan pieaugušajiem. Būtu pilnībā jāaprēķina un jāfinansē valsts koordinējošā regulējuma izmaksas, kurās ietilpst cilvēku un tehniskie resursi, un, ja iespējams, tās jāuzrāda bērnu vajadzībām paredzētajā valsts budžeta daļā.

72. **Galvenie elementi, kas jāiekļauj valstu koordinējošajā regulējumā.** Visos pasākumos (likumdošanas, administratīvajos, sociālajos un izglītības pasākumos) un ieviešanas posmos (sākot no novēšanas līdz pat atlabšanas un reintegrācijas posmiem) ir jāiekļauj turpmāk minētie elementi.

²⁴ Sk. arī neatkarīgā eksperta visaptverošos ieteikumus Apvienoto Nāciju Organizācijas pētījumam par vardarbību pret bērniem (A/61/299), 96. punktu.

a) *Bērnu tiesību pieeja.* Šī pieeja tiek veidota, pamatojoties uz apliecinājumu, ka bērns ir tiesību subjekts, nevis pieaugušo augstsirdīgās rīcības labuma guvējs. Tā paredz ievērot un veicināt apspriešanos un sadarbību ar bērniem un ar viņu starpniecību izstrādāt, īstenot, uzraudzīt un novērtēt koordinējošo regulējumu un tajā iekļautos konkrētos pasākumus, ņemot vērā bērna(-u) vecumu un spēju attīstību.

b) *Vardarbības pret bērniem dzimumu aspekts.* Dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka politikas un pasākumu izstrādē tiek ņemts vērā tas, ka meitenes un zēni ir pakļauti atšķirīgiem dažādu veidu vardarbības riskiem dažādās vidēs. Valstīm, veidojot visaptverošu vardarbības novēršanas stratēģiju, būtu jāvērsas pret visu veidu dzimumu diskrimināciju. Tas nozīmē, ka jāvērsas pret stereotipiem, kas veidojušies uz dzimumu pamata, spēka nelīdzsvarotību, nevienlīdzību un diskrimināciju, kas atbalsta un pieļauj vardarbības lietošanu un ietekmēšanu mājās, skolā un izglītības iestāžu vidē, kopienās, darba vietā, iestādēs un visā sabiedrībā kopumā. Aktīvi jānudina, ka vīriešiem un zēniem ir jābūt stratēģiskiem partneriem un sabiedrotajiem, un viņiem kopā ar sievietēm un meitenēm ir jānodrošina iespējas vairost cieņu vienam pret otru un izpratni, kā apturēt dzimumu diskrimināciju un tās vardarbīgās izpausmes.

c) *Primārā (vispārējā) novēršana.* Sīkāku informāciju sk. šā vispārējā komentāra 42. punktā.

d) *Ģimeņu primārā loma bērnu aprūpes un aizsardzības stratēģijās.*²⁵ Ģimenēm (tostarp paplašinātām ģimenēm un citiem ģimenes tipa aprūpes veidojumiem) ir vislielākās iespējas aizsargāt bērnus un novērst vardarbību. Ģimenes var sniegt arī atbalstu un iespējas, kas nepieciešams, lai bērni spētu sevi aizsargāt paši. Tāpēc visos iekļaušanās posmos, jo īpaši novēršanas (izveidojot labu aprūpi bērniem) un agrīnās iekļaušanās posmā, īstenojot bērnu aizsardzības darbības, prioritāri nepieciešams stiprināt ģimenes dzīvi, atbalstīt ģimenes un strādāt ar ģimenēm, kurām ir problēmas. Tomēr Komiteja arī atzīst, ka liela daļa vardarbības, ko piedzīvo bērni, tostarp seksuālā vardarbība, notiek tieši ģimenē, un tāpēc uzsver, ka ir jāiejaucas ģimenē, ja bērni ir pakļauti ģimenes locekļu vardarbībai.

e) *Noturība un aizsardzības faktori.* Ir ļoti svarīgi saprast noturības un aizsardzības faktorus, t. i., iekšējās un ārējās stiprās puses un atbalstu, kas veicina individuālo drošību un mazina ļaunprātīgu rīcību un nevērīgu izturēšanos un šo darbību negatīvo ietekmi. Aizsardzības faktori ir stabilas ģimenes; pieaugušie nodrošina bērnu audzināšanu atbilstīgi viņu fiziskajām un psiholoģiskajām vajadzībām; pozitīva nevardarbīga disciplīna; bērna droša pieķeršanās vismaz vienam pieaugušajam; atbalstošas attiecības ar vienaudžiem un citiem (tostarp skolotājiem); tāda sociālā vide, kas veicina uz sabiedrību vērstu, nevardarbīgu un nediskriminējošu attieksmi un uzvedību; kopienas augsta sociālā saliedētība; un plaukstoši sociālie tīkli un kaimiņattiecības.

f) *Riska faktori.* Ir jāveic proaktīvi, mērķtiecīgi pasākumi, lai mazinātu riska faktorus, kuriem var būt pakļauti atsevišķi bērni vai bērnu grupas kopumā vai konkrētās situācijās. Tie var būt ar vecākiem saistīti riska faktori, piemēram, vielu pārmērīga lietošana, garīgās veselības problēmas un sociālā izolācija, kā arī ģimenes riska faktori, piemēram, nabadzība, bezdarbs, diskriminācija un atstumtība. Vispārējā līmenī tiek uzskatīts, ka visi bērni vecumā no 0 līdz 18 gadiem ir neaizsargāti, kamēr nav beigusies viņu nervu sistēmas, psiholoģiskā, sociālā un fiziskā augšana un attīstība. Jaundzimušie un mazi bērni ir pakļauti augstākam riskam, jo viņu augošās smadzenes vēl nav nobriedušas un viņi ir pilnībā atkarīgi no pieaugušajiem. Riskam ir pakļauti gan zēni, gan meitenes, tomēr bieži vien vardarbībai ir dzimuma elements.

g) *Bērni potenciāli neaizsargātās situācijās.* Bērnu grupas, kas varētu būt pakļautas vardarbībai, tostarp ir šādas, bet ne tikai: bērni, kas dzīvo nevis kopā ar saviem bioloģiskajiem

²⁵ Sk. arī Pamatnostādnes par bērnu alternatīvo aprūpi.

vecākiem, bet dažādās alternatīvās aprūpes vidēs; bērni, kuru dzimšana nav reģistrēta; ielas bērni; bērni, kas faktiski vai iespējami ir nonākuši konfliktā ar likumu; bērni ar fiziskiem, uztveres, mācīšanās, psihosociāliem traucējumiem un iedzimtām, iegūtām un/vai hroniskām slimībām vai nopietniem uzvedības traucējumiem; pamatiedzīvotāju²⁶ un citu mazākumtautību bērni; reliģisko vai lingvistisko grupu minoritāšu bērni; bērni, kas ir lezbietes, geji, transpersonas vai transseksuāļi; bērni, kas pakļauti kaitīgas tradicionālas prakses riskam; bērni, kas stājušies agrīnā laulībā (jo īpaši meitenes un jo īpaši piespiedu laulībā, bet ne tikai); bērni, kas iesaistīti bīstamā bērnu darbā, tostarp tā bīstamākajās formās; bērni, kas pārvietojas kā migranti vai bēgļi vai kas ir pārvietoti un/vai ir cilvēku tirdzniecības upuri; bērni, kas jau ir piedzīvojuši vardarbību; bērni, kas piedzīvojuši vai pieredzējuši vardarbību mājās un kopienās; bērni, kas dzīvo zemi attīstītā sociāli ekonomiskajā pilsētvidē, kurā ieroči, narkotikas un alkohols ir viegli pieejami; bērni, kuri dzīvo teritorijās, kas pakļautas negadījumu vai dabas katastrofu riskam, vai toksiskā vidē; HIV/AIDS riskam pakļauti vai ar HIV inficēti bērni; bērni, kas nesaņem pietiekamu uzturu; bērni, kurus pieskata citi bērni; bērni, kas paši sevi aprūpē un vada mājsaimniecību; bērni, kas piedzimuši vecākiem, kuri paši vēl nav sasnieguši 18 gadu vecumu; negribēti bērni, priekšlaikus dzimuši vai vairāki vienās dzemdībās dzimuši bērni; bērni, kas hospitalizēti aprūpētāju nepienācīgas uzraudzības vai saskares dēļ; vai bērni, kas pakļauti IKT ietekmei bez pienācīgiem drošības pasākumiem, uzraudzības vai spējas sevi pasargāt. Ārkārtas situācijās bērni ir ārkārtīgi neaizsargāti pret vardarbību, kad sociālu un bruņotu konfliktu, dabas katastrofu un citu sarežģītu un hronisku ārkārtas situāciju rezultātā sabrūk sociālās sistēmas, bērni tiek nošķirti no saviem aprūpētājiem, un aprūpes sniegšana un droša vide tiek bojāta vai pat iznīcināta.

h) *Resursu piešķiršana.* Dažādās nozarēs nepieciešamie cilvēku, finanšu un tehniskie resursi ir jāiedala maksimālā apmērā no pieejamajiem līdzekļiem. Ir jāizstrādā un jāsteno stingri uzraudzības mehānismi, lai nodrošinātu pārskatatbildību par budžeta sadali un tā efektīvu izlietojumu.

i) *Koordinācijas mehānismi.* Ir skaidri jāiezīmē mehānismi, lai nodrošinātu efektīvu koordināciju centrālā, reģionālā un vietējā līmenī starp dažādām nozarēm un pilsonisko sabiedrību, tostarp zinātnisko sabiedrību, kas veic empīriskus pētījumus. Šie mehānismi ir jāatbalsta ar iepriekš minētajiem administratīvajiem pasākumiem.

j) *Pārskatatbildība.* Jānodrošina, ka dalībvalstis, valsts un pašvaldību iestādes un organizācijas un attiecīgās ieinteresētās personas, kas pārstāv pilsonisko sabiedrību, proaktīvi un sadarbojoties izstrādā un piemēro standartus, rādītājus, rīkus un uzraudzības, mērījumu un novērtēšanas sistēmas, lai izpildītu savas saistības un apņemšanos aizsargāt bērnus no vardarbības. Komiteja ir pastāvīgi izteikusi savu atbalstu pārskatatbildības sistēmām, tostarp jo īpaši tādām, kurās izmanto datu vākšanu un analīzi, izstrādā rādītājus, nodrošina uzraudzību un izvērtēšanu, kā arī atbalsta neatkarīgas cilvēktiesību iestādes. Komiteja iesaka dalībvalstīm publicēt ikgadējos progresa ziņojumus, kas sagatavoti saistībā ar vardarbības aizliegšanu, novēršanu un izskaušanu, iesniegt tos parlamentam izvērtēšanai un apspriešanai un aicināt visas ieinteresētās personas reaģēt uz tajos sniegto informāciju.

²⁶ Dažās sabiedrībās pretstatā ģimenēm, kas nav vietējas izcelsmes, primārais iemesls, kura dēļ pamatiedzīvotāju bērni tiek izņemti no savām ģimenēm, ir “nevērīga izturēšanās”, nevis “ļauņprātīga rīcība”. Ģimenes atbalsta pakalpojumi un tieša iejaukšanās, lai novērstu cēloni (piemēram, nabadzību, mājokļa un vēsturiskos apstākļus), bieži vien ir piemērotāki nekā sodīšana. Īpaši centieni ir nepieciešami, lai vērstos pret diskrimināciju pakalpojumu un dažādu iejaukšanās iespēju nodrošināšanā, kas pieejamas pamatiedzīvotāju un citu mazākumtautību kopienām.

VII. Resursi īstenošanai un starptautiskās sadarbības nepieciešamība

73. **Dalībvalstu pienākumi.** Ievērojot 4. un 19. pantā noteiktos dalībvalstu pienākumus, Komiteja citu starpā uzskata, ka resursu ierobežojumi nevar būt attaisnojums tam, ka dalībvalsts neveic vai nepietiekami veic bērnu aizsardzībai nepieciešamos pasākumus. Tāpēc dalībvalstis tiek mudinātas pieņemt visaptverošu, stratēģisku un termiņu ziņā noteiktu koordinējošo regulējumu attiecībā uz bērnu aprūpi un aizsardzību. Jo īpaši Komiteja uzsver vajadzību konsultēties ar bērniem par šo stratēģiju, regulējuma un pasākumu izstrādi.

74. **Atbalsta avoti.** Ņemot vērā atšķirīgos sākuma punktus, kā noteikts 70. punktā, un saprotot, ka primārajam avotam, ko izmanto bērnu aprūpes un aizsardzības stratēģiju finansēšanai, būtu jābūt valsts budžetam un decentralizētajam budžetam, Komiteja vērš dalībvalstu uzmanību uz Konvencijas 4. un 45. pantā minētās starptautiskās sadarbības un palīdzības iespējām. Komiteja aicina turpmāk minētos partnerus finansiāli un tehniski atbalstīt bērnu aizsardzības programmas, tostarp apmācību, kurās pilnībā ņemtas vērā 19. pantā un Konvencijā kopumā noteiktās prasības,²⁷ proti, dalībvalstis, kas nodrošina sadarbību attīstības jomā, līdzekļu devējas iestādes (tostarp Pasaules Banku, privātos avotus un fondus), Apvienoto Nāciju Organizācijas aģentūras un organizācijas un citas starptautiskas un reģionālas struktūras un organizācijas. Šis finansiālais un tehniskais atbalsts būtu jāsniedz sistemātiski ar spēcīgu un taisnīgu partnerattiecību starpniecību valsts un starptautiskajā līmenī. Uz bērnu tiesībām veidotām aizsardzības programmām būtu jābūt galvenajiem elementiem, kas palīdz nodrošināt ilgtspējīgu attīstību valstīs, kuras saņem starptautisko palīdzību. Komiteja mudina šīs struktūras arī turpināt strādāt kopā ar Komiteju, ģenerāls sekretāra īpašo pārstāvi vardarbības pret bērniem jautājumos un citiem starptautiskajiem un reģionālajiem cilvēktiesību mehānismiem, lai virzītos uz šo mērķi.

75. **Starptautiskā līmenī nepieciešamie resursi.** Ieguldījumi ir nepieciešami arī turpmāk minētajās jomās starptautiskā līmenī, lai palīdzētu dalībvalstīm izpildīt savus pienākumus saistībā ar 19. pantu:

a) cilvēkresursi: labāka profesionālo apvienību iekšējā un savstarpējā saziņa, sadarbība un individuālā apmaiņa (piemēram, organizācijas/iestādes, kas darbojas medicīnas, garīgās veselības, sociālā darba, juridiskajā, izglītības, sliktas izturēšanās pret bērniem, akadēmiskajā/pētniecības, bērnu tiesību un apmācības jomā); labāka pilsoniskās sabiedrības grupu iekšējā un savstarpējā saziņa un sadarbība (piemēram, zinātniskās sabiedrības, NVO, bērnu vadītas organizācijas, saskaņā ar pārliecību veidotas organizācijas, organizācijas, kas paredzētas personām ar invaliditāti, kopienas un jauniešu grupas, atsevišķi eksperti, kas iesaistījušies zināšanu un prakses izstrādē un apmaiņā);

b) finanšu resursi: līdzekļu devēju palīdzības labāka koordinācija, uzraudzība un novērtēšana; finanšu un cilvēkkapitāla analīzes turpmāka attīstīšana, lai ekonomisti, pētnieki un dalībvalstis varētu pilnībā novērtēt izmaksas, kas rodas saistībā ar vienotas bērnu aizsardzības sistēmas (uzsvaru liekot uz primāro novēršanu) īstenošanu, pretstatā izmaksām saistībā ar vardarbības izraisītās tiesās un netiesās ietekmes (tostarp ietekmes, kas rodas paaudžu starpā) pārvaldīšanu atsevišķas personas, kopienas, valsts un pat starptautiskā līmenī;

²⁷ Sk. Vispārējo komentāru Nr. 5 (61., 62. un 64. punktu) par vajadzību bērnu tiesības ņemt par pamatu, īstenojot starptautisko sadarbību un tehnisko palīdzību; par vajadzību šo sadarbību un palīdzību virzīt saskaņā ar Konvenciju un veicināt tās pilnīgu īstenošanu; būtisku starptautiskās palīdzības daļu atvēlēt konkrēti bērniem; un par vajadzību izstrādāt nabadzības mazināšanas stratēģijas dokumentus un citas uz attīstību vērstas starpdisciplināras pieejas, kurās galvenā uzmanība tiek veltīta bērnu tiesībām.

un starptautisko finanšu institūciju pārskati par “to politiku un darbībām, lai ņemtu vērā to, kādu ietekmi tās var atstāt uz bērniem”;²⁸

c) tehniskie resursi: uz pierādījumiem balstīti rādītāji, sistēmas, modeļi (tostarp tiesību aktu paraugi), rīki, vadlīnijas, protokoli un prakses standarti, ko izmanto kopienas un speciālisti, ar norādījumiem par to pielāgošanu dažādiem kontekstiem; informācijas (zināšanu un prakses) sistemātiskas izplatīšanas un piekļuves platforma; vispārēji izstrādāta skaidra un pārredzama budžeta veidošana attiecībā uz bērna tiesībām un bērnu aizsardzību, kā arī saistībā ar bērnu aizsardzību gūto rezultātu uzraudzība ekonomikas augšupejas un lejupslīdes ciklos un problemātiskos apstākļos (tehniskā palīdzība būtu jānodrošina noteiktu laiku ar informācijas, paraugu un saistītās apmācības starpniecību).

76. **Reģionālā un starptautiskā pārrobežu sadarbība.** Papildus palīdzībai attīstības jomā ir nepieciešama arī sadarbība, lai risinātu tos bērnu aizsardzības jautājumus, kas sniedzas pāri valstu robežām, piemēram: nepavadītu bērnu vai bērnu ar viņu ģimenēm brīvprātīga vai piespiedu (piemēram, konflikta, bada, dabas stihiju vai epidēmiju dēļ) pārvietošanās pāri robežām, kas var pakļaut bērnus riskam vai kaitējumam; bērnu pārrobežu tirdzniecība darbam, seksuālai izmantošanai, adopcijai, ķermeņa daļu izņemšanai vai citos nolūkos; konflikti, kas sniedzas pāri valstu robežām un kas var apdraudēt bērnu drošību un aizsardzības sistēmu pieejamību, pat ja bērns paliek savā izcelsmes valstī; un katastrofas, kas vienlaikus ietekmē vairākas valstis. Lai aizsargātu bērnus, kurus skārušas bērnu aizsardzības pārrobežu problēmas, var rasties vajadzība izstrādāt īpašus tiesību aktus, politiskās nostādnes, programmas un partnerības (piemēram, kibernoziegumi un to personu eksteritoriālā kriminālvajāšana, kuri seksuāli izmantojuši bērnus ar ceļojuma un tūrisma starpniecību un kuri nodarbojušies ar ģimeņu un bērnu tirdzniecību) neatkarīgi no tā, vai šie bērni ir tradicionālajā aprūpes sniegšanas situācijā, vai valsts ir faktiskais aprūpētājs, kā tas ir nepavadītu bērnu gadījumā.

²⁸ A/61/299, 117. punkts.